

Ledaren

Oh ljuvliga ungdom/ dig har jag kvar/ som värme i hjärtat/ på äldre dar

Arja Saijonma sjunger, jag trallar med. Javisst minns jag ... och påminnes påtagligt i sommar. Våra flickor är plötsligt som förbytta. Vad går det åt dem? De glömmar, är trilska, trotsiga, sedan gulliga, fnissiga, drömmande. Sticker huvudena ihop, viskar, utbyter menande blickar.

– Två kaffe beställda, ropar H in till oss i köket, fast det skulle vara två té ... Oj, säger en leende mun, och två ögon drömmer sig bort.

– Ska killarna vara med och tälta, frågar vi försiktigt, när smörgåsar breds och sovsäck packas.

– Javisst, annars är det väl ingen idé, säger en av de förut så blyga tösarna med eftertryck. Oh ljuvliga ungdom ...

De samvetsgranna flickorna finner tusen och en ursäkter för att slippa göra det de tidigare tyckt om att göra. Vi äldre känner oss plötsligt gamla, trötta, övergivna, ja rentav svikna. De hade ju lovat ... Tills Arjas sång åter klingar i oss. Ja, visst minns vi. Något som är starkare än alla förut givna löften och överenskommelser, något som överrumplar även dem, något som pockar på hundra procentig uppmärksamhet har tagit dem i besittning. Den första förälskelsen är här, måste levas och bejakas.

Innerst inne jublar även jag å deras vägnar. Jag ser hur de blommar, hur älskliga de är. Gossarna förblir dock bara gossar. Oh flickor, ta vara på er, behåll er självkänsla och styrka även i förälskelsen, vill jag ropa till dem. Gör det också, lite försiktigt. Hör de?

Hör ni, kära unga läsare? Eller tycker ni det är svårt att ta till er(sig?) de vuxnas goda råd och förmaningar? Tycker ni, som många generationer före er, att allt måste levas på nytt, alla misstag begås på nytt?

Kanske är det så. Att det som vi en gång lärde oss om utveckling som en rakt uppåtstigande kurva, från så kallade primitiva kulturer till dagens framstående (?) och bort i all evighet, ja att allt detta bara är en schimär? Att livet verkligen är ett kretslopp och ingenting nytt under solen?

Men inom det kretsloppet, inom våra korta, långa liv, sker förvisso en hisnande utveckling.

Att små barn har ett särskilt gott förhållande till gamla människor som åter blivit barnsliga, är omvittnat och upplevt. Men sant är också att inga stadier kan hoppas över, om livet ska vara fullödigt.

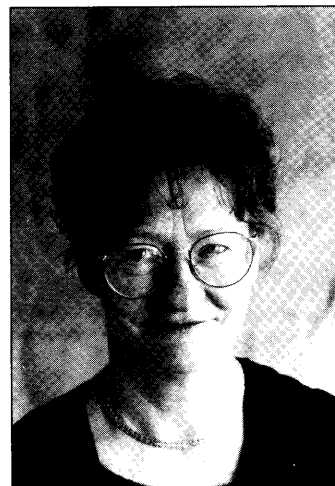
Tänker på alla barnarbetare som inte hinner leka och på alla arbetslösa ungdomar som mer eller mindre tvingas leka, i stället för att på ett naturligt sätt slussas in i vuxenvärlden och samhällsansvaret. Ingetdera tyder på att samhället tar ansvar för nya generationer och deras behov.

Sådana tankar möts alltid av svaret att bara låg inflation, räntesänkning och budgetbalans kan ge förutsättningar att ta ansvar för medborgarna. Som om det gällde antingen eller, och inte både och.

De som hindras från att vara barn och de som tvingas förbli barn hyser ingen förståelse för sådant. Och varför skulle de göra det? Då vuxenvärlden inte klarar att lösa problemen vore det mycket begärt att de unga skulle ta över. För att få ansvarsmedvetna ungdomar måste vi ställa upp oss själva som förebilder.

Och, kära ungdomar, tänk på att vi har ungdomen kvar i våra hjärtan, vi äldre. Tillsammans ska vi nog få den grundstötta samhällsskutan flott igen, åstadkomma en rättvis fördelning av tillgångarna, fixa den nödvändiga jämställdheten och ändå hinna vara kära!

Ulf Friholt

Omslagsbild:
Nisse Agdler

Baksidan:
Marie Hedberg

Vi Män skor ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund med 4 nummer per år. För åsikter som framförs i artiklarna svarar respektive författare. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera inkommet material och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031 - 42 28 94
Fax: 031 - 14 40 28
E-mail: gunnel@tripnet.se

Ansvarig utgivare:

Aase Bang

Redaktör:

Gunnel Atlestam

Redaktionskommitté:

Gunnel Atlestam, Aase Bang,
Madeleine Bergmark, Erni Friholt,
Zaida Hagman, Marianne
Lindström, Birgitta Nilsson,
Lotta Wide

Layout:

Lotta Wide

Prenumeration:

4 nr/år 140 kr
Gåvoprenumeration 140 kr
Stödprenumeration 200 kr
Postgiro: 90 24 - 1

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag!
Vi vill gärna ha synpunkter på
tidningen!

Nästa nummer utkommer:

1 december

Manusstopp:

15 oktober

Tryck:

Länstryckeriet

Innehåll:

501 ord om mig själv Anna Forsmark	4
Tantmaffian har tagit över Marie Ericsson och Mia Hanström	5
Feminist så klart Aase Bang	6
Sexuella trakasserier – ser vi barns och ungdomars signaler? Mia Hanström	8
Kärleken är problemet Gunnel Atlestam	10
Skyll inte på flickorna – Det handlar om makt Marie Ericsson	12
Det börjar hända saker ... Marie Ericsson	13
Häxa eller prinsessa? Kirsi Poikolainen	16
Fotboll på hög nivå Bo Hallberg	17
Hoppets international Anna Forsmark	18
Barn är lockvaror i den växande slavhandeln Anita Andersson-Stenfors	20
Saida målar blommor i ord och bilder Gunnel Atlestam	22
Festsivaler – det stora sommarnöjet Anita Andersson-Stenfors	24
Det gällde seger eller nederlag för fascismen Aase Bang	26
Alla kvinnor uppsagda på Norrskensflamman Gunnel Atlestam	30
Hallå hallå hallå, Aase Bang Gunnel Atlestam	31
Bara "Dallas-debattörer" kommer till tals i media Gunnel Atlestam	32
Skulle du kunna avvara två kronor? Christina Hagelthorn	34
Behöver kvinnorna ett eget museum? Lotta Wide	36
Debatt: Om pigdebatten	37
Solidaritet är ett vackert ord Zaida Hagman	37
Ord om Simone de Beauvoir Saida Malkoc-Trnka	38
Två liv styrda av män Anita Andersson-Stenfors	39
Om böcker	40
Tävling	43
Recept Gunnel Wide	44
SKV-sidor	45

501 ord om mig själv

Unga kvinnor lyser med sin frånvaro i många anrika föreningar, så också i Svenska kvinnors Vänsterförbund där de flesta medlemmar har funnits på barrikaderna i årtionden. Får de unga kvinnorna inte plats i tantmaffian? Eller vill de inte ta plats. Hur tänker de egentligen? Vi bad Anna, 20 år, att skriva några ord om sig själv. Det blev 501 ord!

Jag heter Anna, och det är jag som är ungdomspraktikant nu på Vi Mänskor och SKV i Göteborg. Jag är 20 år. Ni vet, den där åldern när tjejer inte känner sig förtryckta.

När man inte riktigt har fattat hur det är att vara en Förtryckt Kvinna. När man fortfarande tycker att det är så trevligt med killar som uppvaktar en, så att man inte alls ser vilka monster de egentligen är. När man inte bryr sig så mycket om allt det där med karriär och man och barn och villa och Volvo ... När man fortfarande tycker att kärlek är viktigare än pengar, och det där att man är ung är den ständiga lyckan – och det ständiga problemet!

Ungdomar diskrimineras

För det är faktiskt så – ungdomar diskrimineras, precis som kvinnor och invandrare. Och jag känner

Bild: Gunnel Atlestam

Anna Forsmark berättar om hur det är att vara ung i dag och att inte tas på allvar.

mig faktiskt ofta mer nedvärderad på grund av min ålder än mitt kön. I det här landet har vi en officiell myndighetsålder på 18 år, men i praktiken är den på 20 år. Innan dess måste man leva på sina föräldrar eller socialen om man inte har haft turen(?) att få ett jobb eller en högskoleplats. Och det är som bekant inte så lätt att få ett jobb ens om man redan har ett helt livs erfarenhet! Vilket man ju inte har.

Många har ju inte heller betyg nog för att komma in på någon högre utbildning. Så – omyndig fram till 20, sedan får man med lite tur en ungdomspraktik med slavlön – jag har 2.350 kronor. Före skatt. I månaden.

Tänk dig det, du som läser detta. Jag hade ändå bra betyg i skolan – mitt enda brott är att jag är ung och inte riktigt vet vad jag ska "bli när jag blir stor".

**Jag vill
kämpa
för alla
miss-
handlade
och
diskri-
minerade**

Jag ser längre än dit näsan räcker!

Nåja, trots allt detta, så vill jag jobba för kvinnoföreningen SKV, och jag kommer att fortsätta med det även när min praktiktid är slut. Alldeles gratis. Det är ju en bra förening! Men jag skulle inte vilja bli medlem.

Det är kanske svårt att förstå, men det skulle kännas lika konstigt som att gå med i en invandrarförening, eller en fackförening, eller RFSL! Jag vill gärna jobba för sådana föreningar, och mot alla typer av förtryck, det är ju jätteviktigt. Och jag är ju feminist, i den meningen att jag är medveten om att könsförtrycket finns, överallt, och att jag vill kämpa emot det, på alla sätt.

Men det är inte för min skull, det är inte mig själv jag vill kämpa för. Jag vill i stället kämpa för alla misshandlade och våldtagna och lågavlönade, alla diskriminerade och förnedrade och utsatta människor! Jag ser längre än näsan räcker! Visst är det konstigt! Men det är sant. Det finns fortfarande saker som är viktigare än pengar.

Så, nästa gång du tänker att unga tjejer är bra dumma som inte inser hur förtryckta de är, så kan du ju också fundera på hur smart du själv var när du gifte dig med en man som sitter framför TV-sporten och gnäller över disken.

Anna Forsmark

Tantmaffian har tagit över

Det finns något som kvinnorörelsen och gubbväldet har gemensamt. Där sitter människor på samma positioner år ut och år in utan att de släpper in några andra.

Man talar emellanåt om att få med fler yngre i organisationslivet, och ibland görs punktingsatser och små försök. Vår upplevelse är dock att intresset inte alltid är genuint.

När unga kvinnor ska få sin röst hörd bland kvinnor i etablerade organisationer så anses det "jättekäckt" med en resursstark ung tjej, som man kan föra fram när det behövs och som ofta får ta ansvar för att försöka få fler unga att delta.

Vid 37 års ålder med familj och barn betraktas vi fortfarande ibland som ungdomar. Visst är det trevligt att fortfarande betraktas som ung, men det är mycket tveksamt att fortfarande kalla oss unga kvinnor som ett bevis på att organisationen når ungdomar. Dock har vi en viss förståelse att vi kan betraktas som ungdomar av våra systrar som är födda på 10-20-talet, men ibland känns det som vi aldrig kommer att bli vuxna – vi själva är t.ex. ständiga lillasystrar till "feminist-40-talisterna".

De etablerade "kvinnosakskvinnorna" som för oss ofta är stora förebilder har skapat sig tolkningsföreträde för vad kvinnor vill, kan och törs – kanske utan att verkligen lyssna på hela gruppen kvinnor. Framför allt har man inte hört sammat unga kvinnor eller tonårstjejer. Detta har vi stött på så många gånger att vi lite skämtsamt myntat begreppet "Tantmaffian".

Vi har märkt att de äldre har hittat sin organisationsform och frågor som de vill driva och de yngre sina. Kanske ser man, medvetet eller omedvetet, inget behov av att öppna sig för andra åldersgrupper.

Om det finns sanning i detta resonemang innebär det bl.a. att varje generation skapar sin egen ordning. Detta tror vi är olyckligt. För att förändra måste vi ju lära av historien.

Talar om, men inte med

Kvinnokonferenser har ofta väldigt många deltagare. Men vilka sänds som representanter dit? Av erfarenhet som aktiva organisationsmedlemmar och från vårt arbete med ungdomsfrågor kan vi konstatera att inga yngre skickas, om önskemål om

detta inte har särskilt uttalats, dock pratar man om att yngre kvinnor borde vara representanter.

När vi har besökt och deltagit på Kvinnor Kan-mässor och stora jämställdhetskonferenser såsom Nordiskt Forum har det varit ett led i vårt arbete med och för unga, och vi har genom vår relation till unga kvinnor och tonårstjejer kunnat erbjuda dem möjligheten att delta i dessa fantastiska arrangemang. Vi vill ge flickorna möjlighet att möta engagerade kvinnor och ge alla möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter och upplevelser. Men får unga komma till tals för att diskutera framtiden?

Intresset har minst sagt varit svalt när tillfälle givits för kvinnor att möta tonårstjejer.

"Det är så viktigt att lyssna till vad ungdomar tycker ..." säger man, men menar man det?

Vid Nordiskt Forum i Åbo 1994 var det högst 10 av 40 000 kvinnor som tog del av tonårsflickors seminarier, utställningar etc. Flickorna däremot visade stor entusiasm att delta på andra kvinnors seminarier.

På Kvinnor Kan i Östersund -94 och Unga kvinnor kan i Karlskrona 1996 har vi t.ex. fått en klapp på axeln, med orden att det är så viktigt det vi gör.

Talar mer om än med unga kvinnor

Vad det beror på att äldre kvinnor talar mer om än med unga kvinnor är svårt att svara på. Kanske påminner mötet med tonårsflickorna om en egen jobbig tid som tonårsflicka? Eller anser "äldre" kvinnor att dagens unga kvinnor är för utmanande? Kanske är det bara en stor osäkerhet?

Våra upplevelser är att det ger otroligt mycket för egen del när man arbetar och möter unga tjejer. Vi tror t.o.m. att det är en förutsättning för att hålla en rörelse levande!

Som ungdomsarbetare konstaterar vi att vi ofta misslyckats med att skapa "genuina" möten mellan äldre och yngre kvinnor. Det kommer att få konsekvenser för framtidens arbete i t.ex. kvinnorörelsen. Antingen kommer unga kvinnor att försöka få plats bland tanterna eller så kommer de att behöva skapa egna forum. Vi tror att kvinnor och kvinnorörelsen har mycket att vinna på att få med ungdomar.

Får unga kvinnor plats bland de äldre?

Forts på nästa sida

Feminist så klart

Forts från föregående sida

Dagens kvinnorörelse har ett ansvar för och bättre förutsättningar att inte falla i en traditionell förtryckarfälla likt gubbväldet. Vi vill inte att dagens unga kvinnor ska vara tvungna att ta strid mot oss äldre. Vi har mycket att vinna på att göra gemensam sak.

Låt oss inte förtantas

Vad kan vi då göra ?

- * Bilda ungdomsgrupper inför stora arrangemang som kvinnokonferenser, Kvinnor Kan etc.

- * Skapa utrymme och organisera så att det sker möten mellan unga och vuxna, med dialog på lika villkor.

- * Kvotering! Unga kvinnor finns, men det måste till kvotering för att synliggöra dem och ge dem utrymme!

- * Ge unga kvinnor plats och ta det de säger på allvar!

Att arbeta tillsammans med unga är att ta chansen att växa som människa.

Att lära känna tonårstjejer och deras tankar och funderingar, stimulerar ens eget utvecklande och tänkande och ger kraft.

Vi vet i dag från forskning att politiken och idérörelsen redan har förgubbats och att unga söker sitt samhällsengagemang på andra sätt, typ enfrågerörelser eller aktiviteter. Denna "förgubbing" och minskade engagemang i våra idérörelser gör sammantaget att avsaknaden av unga kommer att bli ännu mer markant i framtiden såvida vi inte gör något redan nu.

Låt oss därför inte följa detta manliga mönster – låt inte kvinnorörelsen "förtantas"!

Marie Ericsson och Mia Hanström

Känner du igen dig?

Är du en i Tantmaffian eller en av dem som inte kan hävda dig mot den? Vill du försvara dig eller hålla med? Har du förslag på hur äldre och yngre kvinnor kan närma sig varandra och arbeta tillsammans?

Skriv till Vi Mänskors redaktion!

Folkets Park i Skoghall. Vänstern håller sitt årliga upptaktsmöte, och många populära artister uppträder. Då kommer en ung tjej upp på scenen. Hon har långt, mörkt hår och varma, bruna ögon. Det är Åsa Zimmerman, femton år gammal, som frimodigt och kunnigt håller ett strålande tal om vårt ansvar för miljön.

Nästa gång jag träffar Åsa delar hon med ett vänligt leende ut röda nejlikor till arga bilister. Ung Vänster och Miljöförbundet demonstrerar mot bilsamhället. Killarna sitter under fem minuter på Karlstads mest trafikerade gata, medan flickorna går från bil till bil med blommor. Det är en lyckad demonstration som bevakas av lokalpressen.

Så går ett par år, och vi träffas på ett politiskt möte. Åsa har rakat av sig håret! Hon ser ut som ett skinnhuvud, bortsett från att hon är vacker och verkar intelligent. Jag ler lite för mig själv eftersom Klas, Åsas pojkvän som sitter med armen om henne, har axellångt, lockigt hår, som en renässansfurste. De traditionella könsrollerna har suddats ut, åtminstone på ytan.

Självklart feminist

Idag är Åsa 17 år. Hon går andra året på naturvetenskapliga programmet på Älvkuller-gymnasiet i Karlstad (hon vill bli marinbiolog) och håret har växt ut igen. Hon har flyttat hemifrån, bor ihop med Klas i ett litet lägenhetskollektiv tillsammans med ett par andra ungdomar.

Hela sommaren har hon jobbat som städerska på KF:s charkuterifabrik. Det var ganska tungt - ett annat år vill hon nog inte arbeta hela sommarlovet, säger hon.

Åsa växte upp i Tuggelite, en av Sveriges första ekobyar, tillsammans med tre bröder och en liten syster. Ett starkt miljöengagemang är självklart om du bor i Tuggelite, och det var miljöengagemanget som gjorde att Åsa gick med i Ung Vänster när hon var 15 år gammal.

Jag frågar om det då inte hade varit mer naturligt att gå med i Grön Ungdom?

- Nej, miljöpartiet stämmer inte överens med mina övriga åsikter. Man måste se helheten i samhället.

*I dag är Åsa Zimmerman 17 år och går på gymnasiet. Hon är fortfarande politiskt aktiv.
Bild: Lill Nilsson.*

Miljöfrågorna hör ihop med förtrycket och orättvisorna i världen. Hemma pratades det mycket om såna saker, det påverkade mig naturligtvis. Och sen har jag lärt mig väldigt mycket efter att jag gick med i Ung Vänster. Jag har blivit mer medveten och kunnigare.

Jag minns att jag läste en insändare i Värmlands Folkblad där du uppmanade till bojkott av Findus, eftersom Findus är ett Nestlé-företag och Nestlé fortsätter att sälja barnmatsersättningar som dödar spädbarn i Tredje världen.

– Ja, det var något av det första jag gjorde efter att jag gick med i Ung Vänster.

Du är feminist?

– Självlklart. Först var det väl mer en känslosak, men ju mer jag läser om detta, ju mer övertygad blir jag om att ett mönster av kvinnoförtryck genomsyrar hela samhället. Det gäller både i hemmen och i offentligheten.

Hur har ni det med jämställdheten i kollektivet?

– Det är ganska bra, vi har delat upp städningen och matlagningen mellan oss, men jag måste nog erkänna att det är Inger och jag som tar ansvar för vissa grejer. För killarna är det mer ytligt.

Hur är det med klasskamraterna? Är de medvetna?

– Nej, det är de inte. Några tjejer har bildat en miljögrupp på skolan, men i övrigt är eleverna väldigt oengagerade. Jag tror det är för att de är så

vana vid att leva i detta samhället, de tror inte att det kan vara annorlunda, att vi kan ändra det, att det kan bli bättre.

Det är väl också så att de tycker att de har stora möjligheter, att framtiden ligger öppen för dem. De märker ännu inte av förtrycket och diskrimineringen, därför reflekterar de inte över det.

Känner du till något om kvinnorörelsen?

– Tja, jag ser ju att det står lappar ibland på vår lokal om kommande SKV-möten, men annars vet jag inte så mycket. Ett möte om Palestina, till exempel, som ni planerar att ha till hösten, det kan jag tänka mig att gå på. Men det är ju också en fråga om att ha tid. Skolan är ganska krävande.

Men det är väldigt viktigt att visa att man finns, att man stärker varandra.

Jag har varit med om Ung Vänsters egna 8 marsaktioner – ett år skurade vi Stora torget, som en kommentar till "pigdebatten" – men jag har aldrig varit på något 8 marsmöte som SKV och de andra kvinnoorganisationerna i Karlstad har ordnat. Men kanske nästa år?

Som sagt var det hemma i familjen som mitt engagemang växte fram. Jag tycker väldigt mycket om min familj, och försöker träffa dem så ofta som möjligt, även om jag inte bor i Tuggelite längre.

Aase Bang

Sexuella trakasserier

– ser vi barns och ungdomars signaler?

Under de år som jag arbetat med att uppmärksamma tjejers fritid har det vid flera tillfällen kommit fram hur unga tjejer blir sexuellt trakasserade av kamrater, lärare och ledare. Tjejerna har haft svårt att bli tagna på allvar av omgivningen när de berättat. Jag vill här ge en personlig bild av problemet.

Hur tydliga
måste
signalerna
vara för att
vuxna ska
uppmärk-
samma
trakasse-
rierna?
Ill: Cecilia
Häggström

Många unga tonårstjejer har i samtal, värderingsövningar och forumspel berättat om hur jobbigt det är med killarnas ständiga kommentarer om bröst och breda häckar, om manliga lärare eller ledare som tittar eller är allt för närgångna.

När jag fick höra följande historia från en ungdomsgård kände jag att detta måste belysas och göras något åt:

Ungdomsgården har aktivt jobbat med att ge flickor lika stor uppmärksamhet och utrymme på gården som killarna. En dag fick gården telefonsamtal från skolan om ett problem som personalen inte visste hur de skulle hantera.

En mamma hade under en rast då hon var på besök i skolan sett hur pojkarna "kladdade" på flickorna. Mamman såg flickornas skräck och hur de försökte skydda sina tjejkompisar. Hon talade med läraren för den femteklass det gällde. Läraren hade bra kontakt med sina elever och pratade med flickorna som berättade att killarna kladdade på dem, tog dem på bröstet och mellan benen. Flickorna hade sagt till killarna att sluta men det hade de inte tagit någon hänsyn till. Ett svar de fått var att "när de gick i ettan och tvåan hade de minsann inte haft något emot det". När tjejerna sa att det gjorde ont blev det bara värre. En flicka tyckte det hela var så jobbigt att hon ofta grät när hon skulle gå till skolan och hon sa att hon inte ville få bröst. Ett par flickor hade försökt ge läraren en vink om hur det var fatt men läraren hade inte förstått och sedan hade de inte vågat ta upp det igen. En flicka hade berättat för sin pappa som hade konstaterat att "sådana är killar det får flickor finna sig i."

Varför har ingen sett något ?

På skolan funderade lärarna på vad de skulle göra. De pratade med tjejerna och bad dem och att berätta. Man sa också ifrån att så här kan det inte få fortsätta. Lärarna konstaterade att alla tjejer hade blivit utsatta någon gång och många mådde väldigt dåligt. Lärarna blev mer vaksamma på raster, i gymnastiken och i klassrummen. De upptäckte då att överallt var det bara pojkarna som märktes. Pojkarna dominerade hela tiden och idiotförklarade tjejerna som slöt sig och försökte smita ifrån alla konflikter. De lät killarna få som de ville i nästan alla situationer.

Lärarna var chockade, hur länge hade detta hållit på? Varför hade ingen märkt något? Vad skulle man göra? Man undersökte vilka resurser som fanns utanför skolan, och insåg att ungdomsgården kunde vara en resurs eftersom de jobbat mycket med värderingsövningar och flickors självkänsla. Idag har gården startat arbetet i skolan, där man bland annat använder äldre tjejer som går in och jobbar i klasserna.

Tjejbaciller och tafsande

Med den här berättelsen ringande i öronen började jag fundera över min egen skoltid. Jag kände igen

mönstret från de oskyldiga striderna om tjejbaciller och tjejlappar till tafsandet som jag och mina kompisar blev utsatta för. Hur olika vi hanterade det och hur vissa blev mer utsatta.

På mellanstadiet var jag den som målade mig först och mest, spelade ut min kvinnlighet på olika sätt och jag var populär bland killarna. När jag kom upp i högstadiet valde jag bort det "tjejiga". För att "freda mig" övergick jag till stora tröjor och byxor. Istället gick jag in för att ta för mig på andra plan: elevrådet, politiken och inom kyrkan. Min bästa kompis var inte lika snabb i truten, hade inte samma stöd hemifrån och var mycket "snällare". Hon fick till en början högre status i de häftigaste gängen. Jag valde bort umgänget i dessa grupper. Men hon fick betala ett högt pris. På henne var det "tillåtet" att klämma och känna.

Någonstans var jag säkert lite avundsjuk, hon stod ju högre i kurs som tjej, men en obehagskänsla fanns där. Vi räknades redan då delvis till olika divisioner. Jag var en schysst kompis, hon var en tjej. Men mina killkompisar berättade i förtrolighet hur min gamla tjejkompis blev utsatt för gruppvåldtäkt på skolavslutningen av ett gäng äldre killar. De kallade det inte för våldtäkt utan berättade bara att hon varit så full och att några äldre killar tagit chansen!

Jag kämpade hårt om att få status som person – inte som objekt, vägrade under hela tonåren att ha klänning, hade stöd hemifrån att våga stå på mig och ta för mig verbalt. Men min väninna hade inte det och inte hade hon något stöd av oss andra tjejer heller, en "sån där", luder, madrass, hora, hon fick skylla sig själv.

Jag trodde då på allvar att jämställdheten var uppnådd. Att det bara var att välja!! Mina upplevelser av "icke jämställdhet" kom mycket senare. Tolkade bara orättvisorna som att man valt så, att man inte stod på sig, eller var inkompetent. Såg inte mönstren på förtryck mellan könen.

Att våga se !

Vi måste börja se vad som händer i barn- och ungdomsgrupperna. Sexuella trakasserier sker inte bara mellan vuxna på arbetsplatser. De sker inom barn- och ungdomsgruppen och tyvärr förekommer det också att lärare och ledare utsätter barn och ungdomar.

Har vi beredskap att hantera förtroenden vi får av ungdomarna om sexuella trakasserier? Det är inte alltid lätt när det handlar om kolleger eller lärare. När det handlar om ungdomarnas egna kamraters förtryck. Man kan definiera sexuella trakasserier som ovälkomna handlingar eller kommentarer. Tar vi problemet på allvar? Är det inte alltför vanligt att det bagatelliseras istället för att definieras som förtryck? Inser vi att detta är ett tidigt tecken på att

man kränker tjejers integritet, början på att göra tjejer till objekt för killars behov. Att inte ingripa är att legitimera killars rätt att inte ta tjejer på allvar. Därmed ännu ett bidrag till tjejers dåliga självkänsla och självförtroende.

En del av dem som utför sexuella trakasserier gör det medvetet som en makthandling, andra förstår sig inte på var integritetsgränserna går varken fysiskt eller psykiskt och en del spelar bara med i de jargonger som finns. Oavsett på vilken nivå förtrycket finns måste vi vuxna som möter unga våga se och ingripa. För den som blir utsatt är det alltid en kränkning och ett maktövertagande.

Mia Hanström

Tidigt medvetna om makt

Enligt den danska forskaren Eva Ethelberg har flickor och pojkar redan vid fem till sju års ålder klart för sig att män har större utrymme, mer makt och ett högre värde än kvinnor. I just den åldern slits den lilla flickan mellan att känna sig bäst i världen, som man gör i den åldern, och att erkänna sig tillhöra en andra klassens typ av människa. Hon löser den konflikten genom att välja en överlevnadsstrategi, det vill säga hur hon ska förhålla sig till den manliga dominansen.

De val hon gör behöver inte vara för livet.

Strategi 1: Förnekande. Jag är inte förtryckt. Jag har aldrig varit förhindrad på grund av mitt kön. Kvinnor har samma möjligheter som män, det är upp till en själv att göra något åt det.

Strategi 2: Accepterande. Jag erkänner att män dominerar och tycker att det är i sin ordning.

Strategi 3: Uppror. Jag vet att män värderas högre, och jag tycker att det är fel. Det här klarar jag lika bra som du.

Från Utredningen ungdom och makt 1991

Mia (Marie) Hanström

36 år, är uppvuxen i Stockholm, har utbildning till, och ett mångårigt förflutet, som fritidsledare, samt som kurs- och utbildningskonsulent på Fritidsforum (Riksförbundet Sveriges Fritids- och hemgårdar). Men är numera bosatt med man och tre små döttrar på Kumlinge, Åland där hon arbetar med ett eget företag, Berkana, och som konsulent i fritids-, friluftsliv- och ungdomsarbete.

De senaste åren med inriktning på ledarskapsutveckling, jämställdhetsarbete, tjejfrågor, ungdomars fritid i glesbygd samt metoder i öppen verksamhet. Hon ger utbildningar, föreläsningar samt skriver en del artiklar i dessa frågor bl.a. för tidskrifterna *Friluftsliv*, *Gården dess besökare och framtid* och *Tjejerna också!* Mia är även författare till idé- och inspirationsskrifterna *Gården i framtiden* och *Men tjejer också!*

Kärleken är problemet

Kvinnorörelsen saknar de unga kvinnorna. Dessa prioriterar oftast andra frågor. Utan barn och med några års arbetslivserfarenhet såg jag inte problemen, men de fanns där helt säkert, till och med hemma. Carin Holmberg har bevisat det.

Sociologen Carin Holmberg har i en doktorsavhandling med titeln Det kallas kärlek, som också finns som bok, studerat 10 par i åldrarna 22-29 år ur ett jämställdhetsperspektiv. Ingen av dem har haft barn och de har själva upplevt att de varit ungefär jämställda, men så är det inte ...

– Det är kärleken som är problemet. Kärlek och makt är två sidor av samma mynt – hans överordning och hennes underordning, säger Carin på ett seminarium anordnat av det tvärfackliga nätverket Kvinnans rätt till arbete.

De flesta män är normalförtryckande

Om ett förhållande ska fungera utan större problem, i vår kultur, så måste kvinnan vara stark, kompetent och frivilligt medvetet underordna sig sin man.

– De flesta män är "normalförtryckande".

Om man bara ser på ytan så förefaller det inte som om någon har makt över den andra, men vem bestämmer TV-programmet, vems fritidsintressen prioriteras, vem vattnar blommorna? Bakom små, små saker i det dagliga livet kan man vid närmare påseende se att mannen för det allra mesta har mer makt

än kvinnan, även om de utåt sett kan förefalla jämställda och kanske själva till och med tro det.

Att det är så här beror på de värderingar som finns i vår kultur. Det är inte den enskilde mannen som själv bär ansvaret utan det gör våra förfäder som byggt upp vårt manssamhälle och vi alla som låter det fortgå.

– Det är vi som lever i samhället som bestämmer vad som ska gälla. Samhället påverkar oss och vi det. Den dag vi slutar att återskapa manssamhället faller det.

Eftersom de som har makt är ointresserade av att lämna ifrån sig den så har kvinnorna orättvist mer eller mindre ensamma fått driva jämställdhetsarbetet.

Tre kvinnor på en man

Om man ser samhället som en tårta kan man säga att en jättestor bit är manskulturen eller den ~~almäna~~

Illustration: Cecilia Häggström

Om man bara ser på ytan så förefaller det inte som om någon har makt över den andra, men vem bestämmer TV-programmet, vems fritidsintressen prioriteras, vem vattnar blommorna?

Saxat ur Pressmeddelande från Ungdomsstyrelsen: **Hur e' läget?**

kulturen som den också kallas och en liten bit är kvinnokulturen och på en pytteliten bit mötas de två.

– Att manskulturen också är det allmänna kan man se även på småsaker t.ex. baksidestexten på böcker. Vänder den sig till kvinnor så framhåller man det speciellt. Mannen är liktydig med människan. Kvinnan blir en slags avvikande människa.

Kvinnor känner oftast till alla kulturerna i tårtan medan männen är främmande för kvinnobiten, vilket leder till att han har svårt att prata med och förstå henne. Män läser sällan böcker av kvinnliga författare, medan kvinnor läser både kvinnliga och manliga författare.

Män är lojala med män

Carin talar om homosocialitet och heterosocialitet. Med homosocialitet menas männens lojalitet med andra män. De delar intressen, yrke, idrott – de identifierar sig med varandra och håller varandra om ryggen. Värderar varandra högt.

– Det går tre kvinnors beröm på en mans.

Medan kvinnor däremot är heterosociala. De kan identifiera sig med både män och kvinnor.

För att man ska kunna uppnå maktbalans måste männen lära sig att förstå kvinnokulturen och bli mer heterosociala. Utan maktbalans i hemmet är inte kvinnan frigjord.

– Det är bara människor som kan förändra samhället. Det är viktigt att kvinnor går samman och pratar med varandra, för att få bekräftat att de inte är ensamma med sin situation. Det är också viktigt att vi definierar och gör synligt vad vi vill förändra, säger Carin.

Så även de unga kvinnorna platsar på kvinno- rörelsens barrikader.

Gunnel Atlestam

Könet avgörande för fiolerna

Det är flöjt, piano och fiol som gäller för flickor. För pojkar är det trummor, trumpet och gitarr. En engelsk forskningsrapport har visat att även val av musikinstrument tidigt följer ett könsrollsmönster.

Källa: Every Woman

Oron för framtiden är stor bland ungdomar i dag. Det visar en nyligen genomförd undersökning om ungdomars hälsa som Ungdomsstyrelsen och Folkhälsainstitutet står bakom. Undersökningen finns presenterad i Ungdomsstyrelsens Årsbok Hur e' läget.

Ungdomar oroar sig framför allt för sin ekonomi och sin framtida arbetssituation. Denna oro är grogrund för både fysisk stress, som återkommande huvudvärk och magont, och psykisk stress, som koncentrationssvårigheter och ständig trötthet. Den grupp som tydligast ger uttryck för både fysisk och psykisk stress är tjejer. De tenderar att i större utsträckning än killar behålla stress och oro inom kroppen.

Under de senaste tre till fyra veckorna före undersökningen hade:

– nästan var sjätte tjej (17%), jämfört med var tolfte kille (8%), ont i huvudet i stort sett dagligen eller några gånger i veckan.

– var sjunde tjej (13%), jämfört med var 20:e kille (5%), ont i magen.

– fler än var femte tjej (21%), jämfört med var tionde kille (11%), ont i ryggen eller nacken.

– var sjunde tjej (14%), jämfört med var 12:e (8%) kille, känt sig spänd.

– var sjätte tjej, jämfört med var elfte kille (9%), känt sig nedstämd.

– var sjunde tjej (13%), jämfört med var elfte kille (9%), koncentrationssvårigheter.

– var sjunde tjej (13%), jämfört med var 12:e kille, känt sig maktlös.

Fler pensionärer i riksdagen!

Ju närmare döden en man kommer desto mindre "macho" är han, enligt en engelsk forskningsrapport. Ju äldre och erfarnare han är desto mindre ser han kvinnan bara som ett sexobjekt och desto mindre angelägen om att visa sin styrka i slagsmål på puben.

Kanske är det inte så dumt med ett pensionärsparti i riksdagen!

Källa: Every Woman

Skyll inte på flickorna

Vi har ett problem i samhället med diskriminering av flickor. Och då måste man ställa sig frågan om det är fel på flickorna eller på samhället? Man skulle kunna dra slutsatsen att det är fel på flickorna, eftersom vi inte har lyckats genomföra ett jämställt samhälle varken i stat eller kommun.

Men vi kan inte lägga skulden på flickorna själva. De är i första hand inte de som ska ändra sig. Det är politiken, resurserna och samhället som ska göra det möjligt för flickorna att synas, att ta plats och beredas plats. Det måste satsas på flickorna och på att öka deras medvetenhet om det ojämna maktförhållandet mellan könen som finns i det svenska samhället.

Vi vet idag från undersökningar, utredningar, forskning att det är "den manliga normen" som råder, d.v.s. pojkars aktiviteter premieras, det är de som syns och hörs, medan flickorna får stå tillbaka.

Visst måste flickornas självförtroende också öka men det handlar om MAKt och flickors underordning i skolan, på fritiden och hemma.

Social aktivitet diskrimineras

Den manliga dominansen inom fritid och kultur påverkar hur kommuners verksamheter styrs och det har funnits och finns fortfarande ett patriarkaliskt synsätt som härskar.

Hur tjejer vill ha sin fritid har man inte frågat förrän på senare år, man har faktiskt inte tittat på flickors behov. Fritid, ska enligt mångas sätt att se det, handla om att vara fysiskt aktiv, där själva aktiviteten står i centrum. För flickors del handlar det om att sätta det sociala i centrum. Men detta synsätt innebär att de blir missgynnade i dagens kommuner.

Ungdomar är inte pojkar

Speciellt tonårstjejer, anser jag, behöver uppmärksammas i samhället. När det talas om ungdomar, främst från media, så menar de egentligen pojkar. Man talar om ungdomar, men menar pojkar.

Man talar om ungdomsvåld, men vilka är det som man menar? Knappast flickor, för de står för endast 5% av det totala ungdomsvåldet.

Det finns en tendens att samhället gör flickors problem till individuella problem, istället för att se

att det handlar om bristande resurser från samhället.

Jag anser att flickor blir synliga först när de passerat gränsen för vad samhället och vuxenvärlden förväntar sig av just flickor.

Flickor på glid – vilka är de?

Den lilla grupp utåtagerande flickor som media ibland talar så alarmerande om är mycket liten. Dessa flickor får en uppmärksamhet som jag ibland ironiskt nog kan se som positivt, för att få uppmärksamheten riktad mot flickor. Samhället tar hand om dem. Man anser att de har imiterat pojkarnas sätt. Det är jag inte riktigt säker på, dessa flickor kan ha slagit sig lösa för att bli självständiga och för att inte finna sig i att ha någon offerroll.

Det finns en stor grupp flickor som i 10-12-årsåldern är aktiva och självständiga men sedan tystnar och blir färglösa tonårsflickor. Detta är väl ett ungdomsproblem?

Redan på 70-talet skrev Skå-Gustav i "Flickor på glid" att de flickor som omhändertogs av samhället visar en mycket mer alarmerande social situation än pojkar.

Det var han som sa: "Pojkar förstör för andra. Flickor förstör för sig själva."

Marie Ericsson

Kvinnokoalitionen på Irland jobbar för fred

Vid valet i juni fick Kvinnokoalitionen på Irland två mandat till fredsförhandlingarna.

Kvinnokoalitionen bygger på ett sedan länge existerande nätverk på gräsrotsnivå mellan olika kvinnoorganisationer. När det sedan blev aktuellt att välja fredsförhandlare så enades nätverket om att det är viktigare att få människor att sluta skjuta varandra än om man är katolik eller protestant, så man ställde upp med en egen lista. Av de 110 platserna är 15 kvinnor varav två från Northern Ireland Women's Coalition.

Källa: Every Woman

Bild: Nisse Agdler

Marie Ericsson arbetar med att stärka flickors roll inom fritids- och kulturområdet. Hon tror att arbetet med tjejverksamheter ska ge ringar på vattnet. Och att vi har påverkat nästa generation kvinnor mer än vad vi nu anar.

Det börjar hända saker ...

Inom fritids- och kulturområdet är det killar det satsas på. Den manliga dominansen påverkar hur verksamheten styrs, och att det har funnits – och fortfarande finns – ett patriarkaliskt synsätt som härskar. Hur tjejerna vill ha det har man i många fall inte frågat förrän på senare år.

Av tradition, männens sätt att se på det, ska fritiden vara aktiv och själva aktiviteten stå i centrum. Spelar man fotboll är det själva spelet som är det viktiga.

Men flickorna har ett annat synsätt, ett annat beteende. För dem är det viktigare, vilka de gör saker tillsammans med – och det ÄR en stor skillnad anser jag bestämt.

Det betyder inte att flickor är mindre aktiva. Vad som är skevt är synen på vad som egentligen menas med att vara aktiv.

Det som passar många tonårstjejer att göra är t.ex. att diskutera skönhet, mode eller rent existentiella frågor. Tjejer vill vara aktiva. Men inom sin egen kultur: Tjejkultur.

Tjejgrupp för frirum

Att starta tjejverksamhet är ett sätt att synliggöra och stärka flickor; ge dem möjlighet att utveckla sig själva och sina intressen, ge dem möjlighet och mod att göra sina röster hörda i olika sammanhang såväl privat, på sin fritid, i skolan som i övriga samhället. Det har genomförts flera tjejprojekt. Både inom föreningsliv, skola, på fritidsgårdar, med socialförvaltningen etc.

Mellan 8-12 tjejer ingår i en typisk tjejgrupp. De träffas en till två gånger i veckan och ägnar sig då åt egna aktiviteter. Styrkan i tjejgrupper är att det bara är tjejer. Då får de ett frirum, och det behövs. De får tillfälle att diskutera och prata om sådant

som tjejer har behov av. Då menar jag inte bara romantik, smink och mode. Utan de diskuterar framtiden, anorexia, reklam som är könsdiskriminerande, relationer till föräldrar, utbildningar och mycket mer. Dessutom får de möjligheter att prova på olika verksamheter utan inblandning av killar. På detta sättet har flera tjejrockband startat. Själv ser jag ett mycket stort behov av sådana tjejgrupper där samtalet står i centrum. Det bevisas, om inte annat, av att det nästan bara är flickor som besöker ungdomsmottagningar, där man kan få träffa både kurator och läkare. Behovet för dessa är att få någon vuxen att samtala med om rent existentiella frågor mer än om att skaffa p-piller eller inte.

Tjejer kan

Själv har jag arbetat med ett antal olika tjejprojekt genom åren. Att klumpa ihop flickor till en homogen grupp enbart för att det är flickor är ett vanligt misstag i detta förändringsarbete. Exempel på olika områden jag arbetat med är detta med tejkultur och att värdera det som flickor gör t.ex. Tjejer och vardagsfrågor.

Ett annat projekt var Trassliga tjejer som vände sig till flickor med särskilda behov.

Som om dom inte fanns – Invandrartjejerna! är ytterligare ett exempel. I likhet med svenska flickor behandlas förstås invandrarflickor utifrån sitt kön. Men invandrarflickor har sämre möjligheter att göra sina röster hörda än sina svenska systrar p.g.a. språkliga, kulturella eller andra hinder. Erfarenheterna från detta finns i dag samlat i en bok med samma namn utgiven på Fritidsforums förlag.

Den öppna verksamheten har också legat mig varmt om hjärtat, d.v.s. att nå de grupper av flickor som inte har vana eller intresse att organisera sig i det etablerade föreningslivet.

Xist - fullt av tjejaktivitet

1996 slog dörrarna upp för landets första tjejhus, Xist, ett allaktivitetshus för tjejer på tre våningsplan i centrala Stockholm. Huset är resultatet av en samordning av olika förvaltningar, organisationer i Stockholm alltifrån Tjejdatortek, BRIS (barnens rätt i samhället), till fritid, socialförvaltning, skola och polis. Den sammanhållande är stiftelsen Kvinnoforum som också har sina lokaler i huset.

Det bästa med Xist är att det finns en referensgrupp av unga tjejer som har inflytande och kan påverka de löpande aktiviteterna i huset. I dag finns aktiviteter såsom kafé, workout, makeup. Det finns också ett lekrum för barnen till de unga mammorna och ett syrum att använda vid behov. Man kan gå på självförsvarskurs och sola i solarium till starkt reducerade priser, gå på gym gratis eller data-

utbildning för arbetslösa. Secondhandbutik, ungdomsmottagning, konstkurs, konstgalleri är ytterligare aktiviteter som startar inom en snar framtid.

Tjejmässor är något annat som spridit sig i landets kommuner mer och mer. Man skulle kunna se dem som en slags "mini-Kvinnor-Kan-mässa", fast utan handel. På tjejmässorna blandas olika verksamheter riktigt ordentligt alltifrån att stoppa plågsamma djurförsök, mode, reklam till att lära sig självförsvar.

Men även speciella tider i idrottshallar för just flickor och de sportaktiviteter som flickor vill göra har ökat. Och att ridtjejer har fått uppmärksamhet för sitt stora ridintresse ur ett jämställdhetsperspektiv har väl inte undgått någon som är intresserad av tjejfrågor de senaste åren.

En rad olika nätverk har startats för att kvinnor som arbetar speciellt med tonårstjejer ska komma samman. Det finns också sedan 1990 ett nationellt nätverk för kvinnliga fritidsarbetare. Och utbildningar har anordnats för de som arbetar med ungdomar t.ex. Fritidsforums kurs Att arbeta med tonårstjejer för manliga ledare.

På statligt håll då?

Jo, på olika sätt har frågan uppmärksamats. Inom fritids- och kulturområdet startade man ett projekt som handlar om att stärka flickors roll i föreningslivet. Inom projektet har fem riksorganisationer utvecklat metoder för att arbeta med flickor.

Spridning av dessa erfarenheter är nu det viktigaste, därför har myndigheten, d.v.s. Ungdomsstyrelsen, anställt en person för att sprida erfarenheter och metoder samt att bevaka frågan. Det är Sverige ganska ensamt om.

De metoder som tagits fram i projektet finns samlade i idéskriften Rätt ska vara rätt. En utvärdering av projektet finns samlat i rapporten Stärkta flickor av beteendevetaren Petra Ulmanen från institutionen för kvinnoforskning.

Annat material som finns är konferensrapporter från olika kvinnliga forskare i ämnet om flickor, broschyr om tips och idéer för att stärka flickors villkor samt en broschyr i fickformat som heter Öppna dina ögon.

De här rapporterna är viktiga för att synliggöra flickor i ett samhälle där mannen ses som norm. Under 70-80-talet påbörjades, i jämställdhetens namn, arbetet med att ge flickor och pojkar lika fritidsvillkor. Problemet var då att det gällde att få flickor att göra samma saker som pojkarna – nu måste det vara dags att gå vidare för att skapa en fritid och kultur för flickors villkor!

Med en statlig utredning som tidigare civilministern Marita Ulvskog tillsatte har frågan om flickors jämställdhet fått ytterligare skjuts (Fritid i

*För flickor
är det
viktigare,
vilka de gör
saker
tillsammans
med än
vilken
aktivitet det
är.*

*Bild: Marie
Hedberg*

förändring – Om kön och fördelning av fritidsresurserna). Utredningen visar att resursfördelningen mellan pojkar och flickor gynnar pojkar. Den säger att mer än 10% skulle behöva omfördelas för att få det någorlunda jämlikt i landets kommuner. Av en fritidsbudget går ca 70% till drift av idrotts- och fritidsanläggningar. Dessa bevistas till största delen av män. Utredningen lägger ett antal förslag på krav för att komma åt orättvisorna som t.ex. jämställdhetskonskvensanalyser; kontroll av bidrag, mer forskning om fritid ur ett kvinnoperspektiv.

Hur länge?

För framtiden kan man ju undra hur länge man behöver hålla på med tjejprojekt. Hur länge vi ska finna oss i sidoordning?

Är jag pessimistisk? Nej, jag hoppas och tror att arbetet med tjejverksamhet ger ringar på vattnet. Att vi har påverkat nästa generation tjejer mer än vad vi nu anar. Att framtidens unga tjejer är rustade att inte nöja sig med dagens tilldelning av fritidens och kulturens knappa resurser!

För framtiden tror jag det är viktigt att tänka på: Se flickorna, stödja och uppmärksamma deras behov, t.ex. olika fritidsverksamheter.

Skapa mötesplatser och miljöer för flickors behov. Uppvärdera flickors fritids- och kulturaktiviteter.

Att t.ex. se samtal mellan flickor som något utvecklande och inte som tjatter. Att se skapande verksamhet som just skapande verksamhet och inte som pyssel för flickor.

Att hitta former som passar för flickor.

Att uppmuntra självständighet hos flickor.

Slutligen – det som är bra för tjejer är faktiskt bra för killar också!

Marie Ericsson

Marie Ericsson,

är utbildad fritidsledare och arbetar som projektledare på Ungdomsstyrelsen med uppdrag att stärka flickors roll inom främst fritids- och kulturområdet. Ungdomsstyrelsen är en statlig myndighet som är sektorsövergripande för alla slags ungdomsfrågor. (I nära samarbete med nya Inrikesdepartementet med "Blomman" som ungdomsminister.) Myndigheten har ett stort kontaktnät med ungdomsorganisationer, kommuner, myndigheter och andra organ som arbetar med ungdomsfrågor i Sverige.

Marie har tidigare genomfört utvärderingar om flickors delaktighet i kommuner, skrivit rapporter i ämnet samt varit redaktör för metodböcker om att arbeta med tonårsflickor och forskat om flickors identitetsutveckling.

Häxa eller prinsessa?

Över hundra tonårsflickor och deras kvinnliga ledare samlades på Barnens ö utanför Norrtälje den 31 maj-2 juni på ett "Häx- och prinsessläger". Där fick tjejerna chansen att stärka sin självkänsla genom att utforska kvinnorollens olika sidor – att vara både häxa och prinsessa.

Lägret handlade om identiteten, kroppen och sexualiteten. Inbjudan hade gått till olika tjejgrupper på fritidsgårdar, skolor och i föreningar i Stockholms län. Gensvaret var så stort och alla intresserade kunde inte få plats. Bakom lägret stod Landstinget förebygger AIDS och Fritidsforum. Fritidsforum har under två föregående år arrangerat liknande läger och ville nu sprida erfarenheterna. Att ordna ett läger enbart för tjejer är en bra metod att arbeta med flickor, de behöver eget utrymme och aktiviteter som sker på deras villkor. Tjejerna hade stor möjlighet att påverka lägrets innehåll. Varje grupp som deltog hade förberett en egen aktivitet som de erbjöd andra att delta i.

Vad ville tjejerna visa och lära de andra? Gruppen från AFRIS lärde ut hur man flätar håret på afri-

Jäntelagen

Du ska tro att du är någon.

Du ska tro att du är lika god som alla andra och att alla andra är lika goda som du.

Du ska tro att du är lika klok som andra ibland klokare.

Du ska veta att du är lika bra som andra. Om du vet att du gör ditt bästa kan du uppskatta dem som är bättre.

Ibland vet du mer än andra.

Du är inte förmer än andra, men du är enastående som alla andra.

Du duger till mycket. Skratta åt dig själv och din värld det gör dig fri.

Du ska tro att många bryr sig om dig. Du ska tro att du kan lära andra en hel del och lära av dem.

Varför? För att du är någon, en som behövs."

kanskt vis. Flyktingtjejerna från Västertorps- och Fruängsskolan tillverkade "worry dolls", orosdockor som ursprungligen kommer från Guatemala. Tjejgruppen från Paviljongens fritidsgård i Märsta erbjöd aromterapi med ansiktsmassage och dofter. Dessutom fanns det forumteater, klotterplank, orientalisk dans och en hel del annat.

Lena Mobrandt, en av arrangörerna, hade en Muff-verkstad och samtal med tjejerna om sexualiteten. Även ledarna hade möjlighet att delta i egna ledarseminarier. Mia Hanström föreläste t.ex om flickors identitetsutveckling och om hur flickor blir flickor och Solveig Sandström-Taylor talade under tema "Lär dig att säga nej så att du kan säga ja".

Hälften av deltagarna var flickor med invandrarbakgrund. Det var också ambitionen med lägret – att kunna samla flickor med olika bakgrunder för att mötas och utvecklas tillsammans. Dessutom fanns det flickor från både norra och södra förorter och från centrala Stockholm. De hade med sig olika erfarenheter och också fördomar om varandra. Under lägrets tre dagar hann mycket hända. Tjejerna hittade nya vänner, invandrare fick svenska kompisar, svenska tjejer märkte att invandrartjejer kunde vara både tuffa och kompetenta. Många fördomar fick ge vika, helt enkelt.

Under lördagskvällen fick deltagarna klä ut sig till häxor och prinsessor. Många häxor blev det och kanske någon slags blandning mellan häxor och prinsessor – häxessor. Den afrikanska dansgruppen "Kampala Entertainers" uppträdde. Gruppen bestod av kvinnor och tjejer i olika åldrar. Det var underbart att se glädjen och stoltheten i tjejernas rörelser när de dansade. Häxorna och prinsessorna blev mycket entusiastiska och fick också möjligheten att lära sig dansa på afrikanskt vis. Sedan var det "öppen scen" – alla som ville fick uppträda. Det var härligt att se hur tjejerna uppmuntrade varandra för att våga gå upp på scenen. Många övervann sig själva, alla fick applåder och det rådde en varm stämning.

Vid avslutningen av lägret fick alla tjejer och ledare ett eget diplom som tack för medverkan. Den här dikten fick alla med sig.

Kirsi Poikolainen

Fotboll på hög nivå

Fotbollsturneringen Campeonato är årets höjdpunkt för de fotbollsälskande kvinnorna från tre bolivianska arbetskooperativ. Matcherna på högslätten Altiplanon, 3.800 meter upp i bergskedjan Anderna, brukar bjuda på dramatik. Närmakamperna är tuffa och vid minsta misstag från de yngre flickorna hörs kraftfulla åthutningar från de äldre kvinnorna. Och åldern varierar kraftigt. Spelarna är mellan 15 och 50 år.

Dusterna brukar börja redan någon timma före avspark. Under de fem åren som turneringen spelas, har den alltid inletts med en intensiv debatt om för- eller nackdelarna med att spela i kjolar.

Kvinnorna i kooperativet från Pomamaya vägrar att ta av sig sina kjolar. De kommer från ett jordbruksområde som inte har nåtts av de moderna tänkesätten. Bolivianska indiankvinnor bär av tradition flera lager kjolar.

Kjolar eller byxor

Damlaget från Machacamarca i gruvområdet Oruro tvekar inte att byta om till byxor.

– Kvinnorna brukar ta matcherna mycket allvarligt, berättar Sara Ring som har arbetat som biståndsarbetare i området. Många anser att det är en fördel att spela i kjolar. Då behöver målvakten bara sätta sig i målet och breda ut kjolarna. Det stoppar bollarna effektivt.

Men kvinnorna från Pomamaya hävdar att det är svårare att springa i kjol.

Det tredje laget som deltar i turneringen kommer från Coracollo och där råder blandade meningar om kjolarnas taktiska betydelse.

I de tre byarna som deltar i Campeonato finns

kooperativ som är uppbyggda kring tillverkning av ett näringskoncentrat. Det produceras genom att bladen, av till exempel växterna lusern och risråll, mals i en kvarnpress. Där skiljs fibrerna och växtsaften åt. Växtsaften värms upp och koncentratet fälls ut. Det kan blandas med bl.a. spaghetti och ger då ett värdefullt näringstillskott. Fibrerna används till djurfoder och växtsaften till gödningsmedel.

Elektricitet gav vältränade benmuskler

En av de första turneringarna vanns av Coracollo.

– Anledningen var att den byn inte hade elektricitet och kvarnen var tvungen att drivas med hjälp av en generator som trampades precis som en cykel, säger Astrid Möller, som är en av medlemmarna i Göteborgs Bolivia-grupp.

– De hade mycket vältränade benmuskler.

Kvarnprojektet startades av Luis Fuentes som tillbringade tio år som flyk-

ting i Göte-

borg. När han kom

hem började han arbeta för att

lindra nöden i sitt land och det inspi-

rerade andra göteborgare att stödja honom.

Göteborgs Bolivia-grupp stödjer barnverksamheten i två av byarna som deltar i Campeonato. En gång hade de med sig en boll som gåva.

– Vi trodde naturligtvis att vi skulle ge den till barnen men i stället var det kvinnorna som mycket glatt tog hand om den, säger Astrid Möller och ler vid minnet av de fotbollsälskande bolivianska kvinnorna.

Bo Hallberg

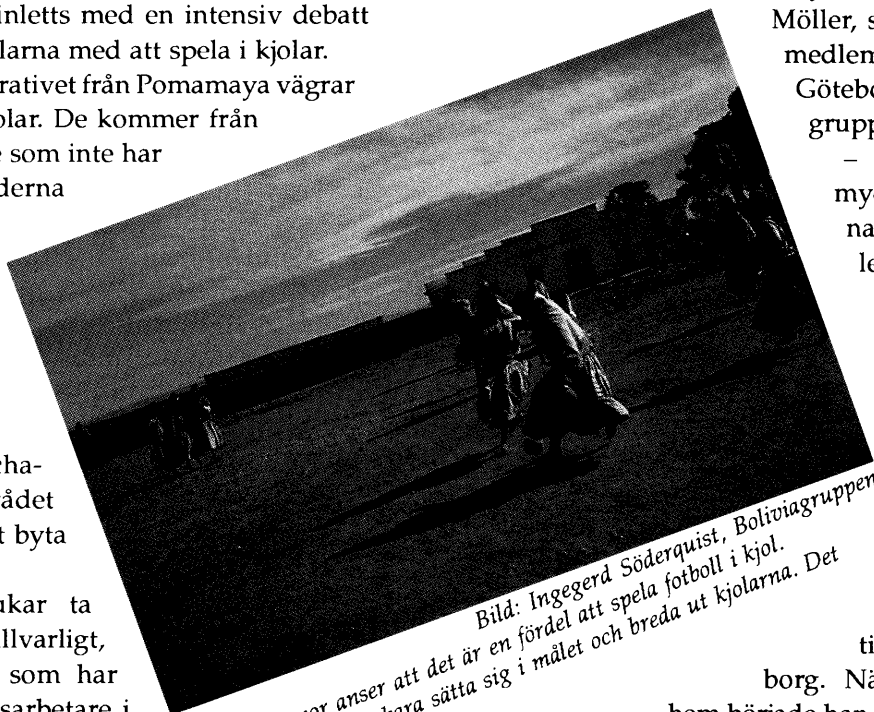

Bild: Ingegerd Söderquist, Bolivia-gruppen
En del kvinnor anser att det är en fördel att spela fotboll i kjol. Målvakten behöver bara sätta sig i målet och breda ut kjolarna. Det stoppar bollarna effektivt.

Hoppets international

Historien om Mexiko, Chiapas och indianerna ...

... är oundvikligen en historia om uppror. Det är ett ojämnt krig mot förtryck, imperialism, och numera mot nyliberalismen och den mexikanska militären som, med stöd från USA, gör allt för att krossa zapatisterna. Det handlar om en regering som inte är intresserad av några fredssamtal, utan hellre stämplar sina motståndare som terrorister och sätter dem i fängelse. Vi har hört det förut. Det finns många liknande historier. Just därför tål de att upprepas. Så här är den alltså – historien om kampen vi alla borde föra.

Det är svårt att säga när det hela började. Man kan naturligtvis säga att det började när den förste europén satte sin fot på den amerikanska kontinenten. Men nu tänkte jag ägna mig åt den mer direkta bakgrunden till det som händer i Chiapas i dag.

Först kan vi reda ut några begrepp: Mexiko är ett latinamerikanskt land, som håller på att falla sönder. Storgodsägare håller indianbefolkningen i schack med hjälp av paramilitära förband. Mördare, helt enkelt. Folket lever i misär, fattigdom, svält. Chiapas är en provins i södra Mexiko. Där bor det maya-indianer. Deras befrielseörelse heter EZLN – "Zapatistarmén för Nationell Befrielse", ungefär.

Zapata var en av "hjältarna" i revolutionen 1910. En förrädd revolution. "Institutionella Revolutionens Parti", PRI, har fortfarande den officiella makten med hjälp av valfusk och andra fula metoder (man kan ju fundera på vad en "institutionell revolution" är).

Hoppets international

Men nu handlar det inte om vilken

latinamerikansk befrielseörelse som helst. Det här är faktiskt något nytt! Även om EZLN har funnits i tio år. Man har kämpat på alla sätt, fredligt, demokratiskt, dock aldrig i form av ett parti. Helt enkelt därför att det aldrig har handlat om att ta makten. De kämpar i stället för att folket ska få makten.

De har en demokratisk organisation. Visst finns det ledare, men alla beslut tas efter omröstningar i byarna. De har också haft en internationell folk-omröstning om sina krav och sin organisationsform. Zapatisterna talar mycket om "det civila samhället", om hur deras sak är en sak för hela mänskligheten, om hur de vill vara med och bilda en "hoppets international".

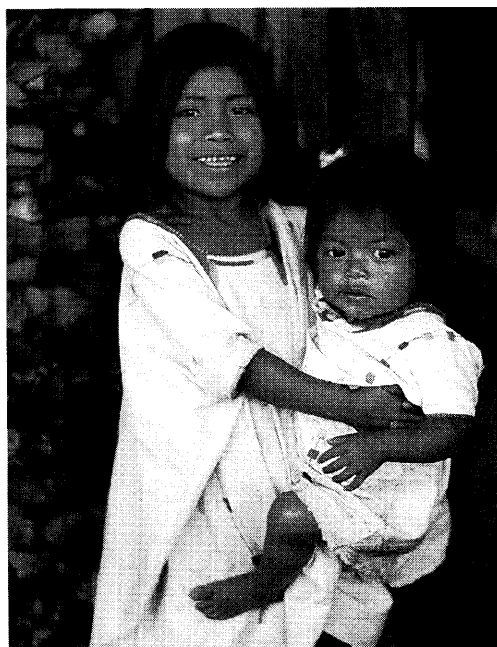
Med åren har andra grupper och organisationer anslutit sig till indianernas kamp. Det är bönder, studenter, kvinnor, kommunister, olika radikala grupper. Deras krav handlar också om mer jordnära saker, som sjukvård, utbildning, barnomsorg ... De feministiska kraven är också viktiga. I striderna består Zapatistarmén till över 1/3 av kvinnor.

Storbank bakom militärangrepp

Den första januari 1994 trädde NAFTA-avtalet i kraft. Ett Nordamerikanskt frihandelsavtal, som i praktiken ger USA:s storföretag full frihet i Mexiko, och som blev ett konkret hot mot indianernas rätt till jorden. På detta mycket symboliska datum inledde EZLN sitt uppror. Även nu på fredligast möjliga sätt! De intog 5-8 städer, det blev strider i tolv dagar, och sedan inleddes fredsförhandlingarna som varade i över ett år, men som inte ledde någonstans. (Under tiden höll Zapatisterna en stor konferens för att försöka ena "det civila samhället".)

Den mexikanska regeringen hade inte någon som helst vilja att förhandla, utan bröt freden i februari -95. De gick in med militär och belägrade Chiapas, brände hus, förstörde åkrar, plundrade och skövade. Eller som en mexikansk journalist sa: "What they could steal, they stole, and what they couldn't steal, they destroyed." 2.700 människor häktades. Folk flydde upp i bergen. Och nu har det kommit fram: En av USA:s största banker, Chase Manhattan Bank, hade skrivit till den mexikanska regeringen och uppmanat den att "krossa zapatisterna".

Nåja, det blev förhandlingar igen. Men regeringens enda syfte med att hålla fred är att få god

Niños de Tenango, Chiapas, Mexiko

Micaela, San Andres

publicitet. De vill helst att EZLN ska dra sig ur förhandlingarna, så att de får en anledning att anfalla igen. De har hela tiden militär i Chiapas, officiellt för att förstöra knarkodlingar. Nu i maj -96 blev två fångar dömda för "terrorism". Förhandlingarna avbröts, och nu vet man inte vad som händer. Situationen är mycket pressad för folket.

I sommar ska de hålla ett stort "intergalaktiskt" läger i Mexiko, för att samla människor från hela världen under devisen "för ett mänskligt samhälle – mot nyliberalismen". Under hela våren har det varit förberedande "interkontinentala" möten, ett i varje världsdel. Det europeiska mötet var i Berlin i början av juni.

Demonstrationer i Berlin

Undertecknad var där, i Berlin, tillsammans med ett fyrtiotal andra svenskar. I över fyrtio olika workshops diskuterades allt ifrån politiska fångar till östeuropeisk kapitalism. Det var filmer, kvinnomöten, kulturarrangemang, demonstrationer ... En fredsdemonstration blockerades av den tyska polisen, lika brutal som vanligt. Människor greps, bland dem en av de svenska ungdomarna.

Men alltihop handlade egentligen om den globala nyliberalismen, dess konsekvenser och olika sätt att bekämpa den. Mötet var inte i första hand för att få svar på alla frågor, eller ta en massa stora beslut, utan mest för att människor skulle mötas, diskutera, organisera sig, knyta kontakter, få nya idéer. För att skapa en hoppets international. Och jag hoppas, att det är som de säger: Det här är bara början. För – det här var ingen dålig början. Ya basta! Viva Zapata!

Anna Forsmark,
praktikant på Vi Mänskor och SKV.

Tidskriften 3/96

Kuba

**DEMOKRATI,
MÄNSKLIGA
RÄTTIGHETER**

Ring/faxa 08-31 95 30

Barn är lockvaror i den växande slavhandeln

I början av 1990-talet hade den sexuella handeln med barn i Asien vuxit så mycket att fler och fler organisationer och personer började agera. Man bildade en Internationell kampanjorganisation, End Child Prostitution in Asian Tourism (ECPAT). År 1994 fick Sveriges regering frågan om Sverige ville vara värd för en internationell kongress mot barnsexhandel. I augusti 1996 ägde den rum i Stockholm, med Lisbeth Palme som svensk ordförande, Drottning Silvia som beskyddare. Anita Andersson-Stenfors var på förkongressen och lyssnade.

En miljon barn över hela världen tvingas varje år in i sexhandeln. Deras små kroppar har högt marknadsvärde. Sexhandeln med barn är en växande världsindustri där många miljarder kronor omsätts. Omfattningen är svår att beräkna, men de experter och de stora världsorganisationerna har kommit fram till dessa ungefärliga siffror. Verkligheten är antagligen ännu värre.

Sexåriga flickor har inget behov av att få en vuxen mans erigerade penis i sin mun för att suga på, tioåriga pojkar har inget behov av att få vuxna mäns erigerade penisar inpressade i sina anus. Dessa barn har inte heller några behov av att vuxna män fingrar, kladdar, klämmer på deras könsorgan eller utför betydligt grymmare handlingar som jag inte ens klarar av att beskriva med ord. Det är så den kommersiella sexhandeln med barn ser ut.

Detta är brottsliga handlingar, det strider mot Barnkonventionen och de flesta länders lagar. Dock

är innehav av så kallad "barnporr" fortfarande tillåten i Sverige. Det enda landet i Europa, förutom Albanien, som tillåter detta.

Det är grovt missvisande att kalla dessa brottsliga handlingar för "barnporr". Porr förutsätter skådespelare som deltar medvetet och frivilligt samt avlönas för det. Det gör inte barnen, de tvingas.

Bilderna och filmerna kopieras och sprids inom den mycket organiserade internationella pedofilrörelsen. Varje gång de visas upprepas misshandeln och tortyren av barnen. Alla filmer och bilder där barn finns med och olika sexuella handlingar utförs är dokument på grova brott och inget annat.

Myterna

I många kulturer har man som barn inte något eget värde, framför allt gäller det flickor. Därför kan barn missbrukas inte bara i sexhandeln utan också till exempel i den ännu mer omfattande handeln med barn som arbetskraft. Barnen är helt enkelt slavar.

Det finns också kulturer där barn inte behandlas fullt så brutalt, men ändå inte respekteras som egna individer. De är dekorativa delar av familjen, som hela tiden får delta i familjens liv men på de vuxnas villkor. Så är det till exempel ofta i södra Europa. Där får barn helt självklart finna sig i att t.ex. vilken vuxen som helst kan krama, klappa och kyssa det, trots att de kanske varken känner eller gillar dem.

I andra länder t.ex. Sverige har barn oftast lärt sig att sätta gränser, att de har rätt till sin egen kropp och att de har ett eget värde. Det är de barn som inte har eller kan detta och som inte har något skydd, som pedofilerna ger sig på. I Sverige kan det vara ett barn som är osams med sina föräldrar och inte har kamrater. I andra länder kan det vara barn som lever på gatan utan skydd av familj eller samhälle som drabbas.

I många länder inbillar sig männen att sex med väldigt unga flickor ger dem kraft och mer potens. "Ungdomen" smittar av sig, tror de. Den största myten är kanske att många sexköpare inbillar sig att barn är fria från hiv och aids. Barnen anses rena, därför ratar man äldre prostituerade. Men i själva verket är det så att barn löper större risk att utsättas för sjukdomar och smitta än vuxna, för barn är känsligare. Deras kroppar och immunförsvar är svagare. En sjuk vuxen som har samlag med ett barn

Barnkonventionen

Artikel 1. Ett barn – det är varje människa i världen under 18 år.

Artikel 34. Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.

Bra litteratur för den som vill veta mer:

Axelsson Majgull, Rosario är död, Tiden 1989.

Hagner, Christina, Rätten att kränka ett barn, Ordfront 1995.

O' Grady, Ron, För nöjes skull, Rädda barnen m.fl. 1992.

smittar med allra största sannolikhet barnet. Mängden barn som har smittats med hiv och aids kan räknas i miljoner.

En omhuldad myt är också att i "de varma länderna" är sex tillåtet och accepterat på ett "naturligare sätt" med minderåriga. Så är det inte alls. Ofta spelar kyrkan och religionen en stor roll i dessa länder, den inte bara förbjuder sex utanför äktenskapet, den fördömer. Dessvärre fördömer den ofta i första hand offret. Så det barn eller ungdom som har tvingats till sex är utstött i samhället och kan bara överleva genom fortsatt sexhandel. Barn är på alla sätt svagare än vuxna, det är därför de behöver ett särskilt skydd och stöd. Inte bara från sin familj utan också från samhället.

Lek och kärlek, säger pedofilerna

De övergrepp som pedofiler begår mot barn är inget annat än misshandel, tortyr och slaveri. Barnen som är utsatta skadas för livet, både fysiskt och psykiskt. Pedofilerna talar om att de hjälper både ekonomiskt och känslomässigt. Barnen behöver "läras upp i kärlekskonsten", de behöver "få hjälp att uttrycka sina känslor som de inte riktigt är medvetna om" och så får de lite godis, mat, leksaker, en slant.

"Vad är det för fel på det", säger pedofilen, "jag är ju barnens vän".

Samhällen och lagar som inte tolererar detta är pryda sexualproblematiker, anser pedofilerna och för att undkomma den "oförstående omvärlden" hittar pedofilerna ständigt nya lösningar. Den nya datortekniken är kanske pedofilernas bästa hjälpmedel i dag. Men det är också klarlagt enligt svenska undersökningar att pedofiler ofta och gärna söker sig till arbeten eller uppdrag som har med barn och göra. Som idrottsledare, som scoutledare, som fritidsledare och mycket annat.

Pedofilen

De allra flesta pedofiler är män, men det finns också kvinnor. Så gott som alla pedofiler har själva varit utsatta för övergrepp som barn. Då fick de inte hjälp, någon kanske sökte hjälp eller försökte berätta, men ingen har lyssnat, maktlösheten har varit total. Det är just denna maktlöshet som är roten till att offer själva blir förövare som vuxna. Den inre maktlösheten måste få utlopp genom maktutövning. Pedofiler tillfredsställer detta maktbegär genom att utsätta barn för sexuella övergrepp.

För dessa pedofiler finns hjälp att få, även om ett misshandlat och torterat barn aldrig kan bli oskadat igen. I dag döms pedofiler till fängelsestraff i Sverige. Det är bra, anser experterna. Dessa människor måste vara inlåsta så att nya övergrepp förhindras och så de kan behandlas, det görs under fängelsetiden. De psykologer som arbetar med detta har

Bild: Gunnel Atlestam

Efterfrågan på barn i sexhandel finns huvudsakligen i väst, vi vet att i 9 fall av 10 är förövaren en man från Europa. 1992 fanns inget skrivet om sexhandeln, nu vet vi en hel del, men mer kunskaper och forskning behövs, framförallt behövs en större medvetenhet.

kommit en bra bit på väg och tror att de ska komma ännu längre när samarbete med barnmottagningar har fördjupats och etablerats. Man tror också att gruppbehandlingar kommer att kunna användas, vilket alla sakkunniga är övertygade om är mycket effektivt just när det gäller sexbrott.

Sprit och sex på resan

Men pedofilerna är inte ensamma om att misshandla och tortera barn sexuellt.

"Vanliga" resenärer gör det också. Det hör till resan för alltför många, om den nu är semesterresa eller i tjänsten. Lika naturligt som man köper sprit så köper man sex.

Dessa sexköpare är väldigt ofta västerländska män som reser mycket i jobbet och så är det med författarens Majgull Axelssons ord "grabbgrabbarna". De där som börjar semestern med att köpa några flaskor sprit och lika naturligt beställer "några brudar". Vi är nog många som har sett dessa "grabbgrabbar" och som har träffat dem. Jag har själv haft några sådana som arbetskamrater under årens lopp. De brukar förtjust berätta om hur söderns och Asiens flickor är så "tidigt utvecklade" och vilka fantastiska trick dessa "brudar" kan. "Det är annat än röststrumporna hemma i Sverige det, hö hö." Man brukar också få höra att sex hör till kulturen i dessa länder och att det är helt naturligt att där köpa sex, även med minderåriga. De länder där sexhandeln med barn är allra vanligast är Filippinerna, Thailand, Sri Lanka och Taiwan. Och dit reser tusentals svenska män varje år. Hur många av dem som är pedofiler eller "grabbgrabbar" är det ingen som vet. Men de är betydligt fler än vad vi alla har trott och förstått.

Anita Andersson-Stenfors

Saida målar blommor i ord och bilder

Saida Malkoc-Trnka är poet och konstnär. Hon är född i Zenica i Bosnien för 40 år sedan. Numera tycker hon att Linnégatan i Göteborg är världens vackraste gata.

Att syssla med känslor
och dikter
är smått och petigt
men tusentals människor befinner sig
i fångenskap
(vad har en dikt att göra med det)
att skapa stora bilder med ord
för stupade och flyende människor
Jag firar Linnégatan med hennes
tusentals ljuvliga ljus i nakna träd
snart kommer än en gång högtidens rum
De osynliga finns
medan jag läser
GODIS är också kultur
och sedan gråter jag

Saida Malkoc-Trnka

Kvinna i exil – kultur som medel att överleva, är rubriken när Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV) har augustimöte i Göteborg. Saida läser dikter, visar tavlor och berättar. Den tårögda lyssnarskaran sitter andäktigt tyst.

– I mitt fall är detta sanningen, kultur är ett medel för att överleva. Jag har alltid skrivit dikter och som mycket liten skapade jag egna sagor, jag var trött på de som fanns och ändrade ofta om i klassikerna. På flyktingslussen i Trollhättan låg jag i det lilla rummet och tänkte: "Nu ska jag måla en blomma – alla svenskar ska se att hon har sett en blomma, inte bara krig. Blommor är okey här, så det kan leda mig till det svenska folket." Så jag började måla blommor som en galning. Kultur är ett sätt att leva.

Saida har haft tolv konstutställningar i Sverige sedan hon kom hit 1992, efter en lång färd från Sarajevo över bergen till Zagreb tillsammans med sin man och nu sexåriga dotter. De ville till Frankrike men Saidas man, som varit chefredaktör på en stor tidning vägrades inresetillstånd, så med Pen-

klubbens hjälp blev det Sverige.

I sitt hemland är Saida en erkänd poet, och hon var sekreterare i Författarförbundet innan hon tvingades avgå i krigets Bosnien. Hon har också varit förlagsredaktör, ordförande i en organisation för unga författare och aktiv i ett kvinnligt internationellt nätverk för författare.

Folkbildning – ett vapen mot kriget

– Den som tar till vapen har aldrig läst en bok.

Saida menar att i en ekonomisk kris är det lätt att ta order, bli manipulerad, och ta till vapen när man saknar bildning.

– Jag känner till alla "sakkunnigas" komponenter när de bygger en bild av kriget, men min själ och mitt hjärta kan inte acceptera det. Bosnien är det mest främmande landet på jorden för mig just nu. Jag försökte göra allt för att stoppa det som hände, som var så främmande för mig. Vi organiserade motstånd, utnyttjade våra positioner, men det hjälpte inte.

– De som ville lyssna, visste från början.

Saidas mamma var lärare och framstående pedagog. Som, föräldralös, fattig, 18-åring kom hon från Serbien till Zenica i Bosnien till sin första tjänst som lärare.

– Människornas vänlighet gjorde att hon efter en vecka inte längre var främling i byn.

Det var där hon träffade Saidas far, som var byggnadsarbetare och till namnet muslim.

Saidas mamma dog 53 år gammal 1986, hon begravdes på en muslimsk kyrkogård, men släktingarna från Serbien tände ljus vid graven enligt deras tradition och fortfarande finns där ljus på graven på den muslimska kyrkogården.

Saidas far bor kvar i Zenica, hennes bror i Serbien.

– Kärleken till hemlandet finns kvar, men man kan inte leva av geografiska gränser. Det är bara vi människor som kan bygga något vackert, något vackrare än mitt hemland.

Möte med Pablo Neruda

Hon fick hög feber den dagen då hon som 18-åring skulle motta pris som lovande poet från Pablo Nerudas hand under den årligen återkommande poesifestivalen i Makedonien.

Bild: Denny Calvo

– Jag var en liten skolflicka – han en stor man. Jag läste mina dikter och 12 000 människor lyssnade fastän de inte alla förstod språket. Efteråt ville Pablo Neruda prata med mig. I en halvtimme promenerade vi tillsammans med tolk utmed kajen, berättar Saida.

Pablo Neruda tillhör fortfarande hennes favorit-poeter vid sidan av bl.a. Tomas Tranströmer.

Saidas första diktsamling, med titeln Dikter, kom ut 1978. Med de andra och Återkomsten till öknen kom båda 1985. Euridika – ensamhetens gåvor, 1987. Hon finns också representerad i flera antologier och i de flesta kulturtidskrifter i f.d. Jugoslavien. Böckerna har översatts till turkiska, slovakiska och engelska. I höst kommer hon med en ny diktsamling, denna gång på svenska. I den finns en kärleksdikt till hennes man Muhammed. När han undrade varför han fått en dikt på svenska svarade hon:

– Jag gjorde det svåraste som finns för mig, skrev på svenska, för att jag älskar dig så mycket.

De första dikterna Saida skrev på svenska handlar om Linnégatan i Göteborg, det var längs med den hon färdades varje dag, med spårvagn, när hon gick på kurs i svenska för invandrare. Och det är där hon sedan snart ett halvår tillbaka har sitt tidsbegränsade arbete, på SKV:s expedition. Sedan väntar nya kulturprojekt ...

Gunnel Atlestam

– Jag känner till alla "sakkunnigas" komponenter när de bygger en bild av kriget, men min själ och mitt hjärta kan inte acceptera det, säger Saida Malkoc-Trnka. Bosnien är det mest främmande landet på jorden för mig just nu. Jag försökte göra allt för att stoppa det som hände, som var så främmande för mig. Vi organiserade motstånd, utnyttjade våra positioner, men det hjälpte inte.

IGÅR

Igår var jag den tomma arken
med olivkvist på botten
med spår av dem som bodde
i mig
medan ALLT pågick

(Igår utan några önskningar)

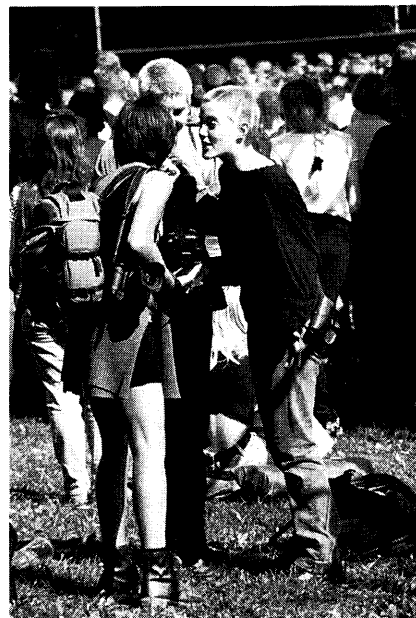
Idag på Linnéplatsen
märker jag ALLT
affären med dyra soffor
lampor som förtrollar aftonen i ett hem
Café "Moster"
med underbart liv i dockhuset
det spelar i skyltfönstret
Idag ser jag

Jag lever
Jag kramar gatan i majs färger
jag lever och människor går förbi
några minuter tillhör ALLT ett trolleri

Saida Malkoc-Trnka

Festivalerna

– det stora sommarnöjet

Emma, Sara och Ida

Festivaler är vad som gäller på sommaren för 100 000-tals ungdomar. Det är till festivalerna man längtar och sparar pengar. Där ska den grå vardagen förvandlas till en enda fest dygnet runt. Ofta blir det så också.

Dagens musikfestivaler har mycket gemensamt med 60- och 70-talets musikfester. Stämningen är lugn, för att inte säga loj. Av aggressivitet och våld syns inga spår, i stället är det glada och vänliga människor som umgås med varandra. Musiken finns där också, men den är inte alltid viktigast. Det är att träffa folk som gäller. Öl och vin dricks, men inte särskilt mycket. I Sverige accepteras inte att man tar med egna flaskor och burkar på festivalområdena, men på campingplatserna bredvid är det OK med egen dryck. Droger finns en del men inte särskilt mycket. Sannolikt mycket mindre än på vilken stadskrog som helst.

Det är campingliv som gäller för festivalbesökare.

För det är gratis – ingår i entrébiljetten – och man slipper åka långt med dyra bussar och taxi mitt i nätterna till ännu dyrare hotellrum.

Ganska många lagar sin mat på stormkök, det blir för dyrt om all mat ska köpas i festivalserveringarna. De riktiga festivalveteranerna är alltid ute flera dagar i förväg innan musiken börjar för att hitta den bästa tältplatsen samt handla mat och dryck.

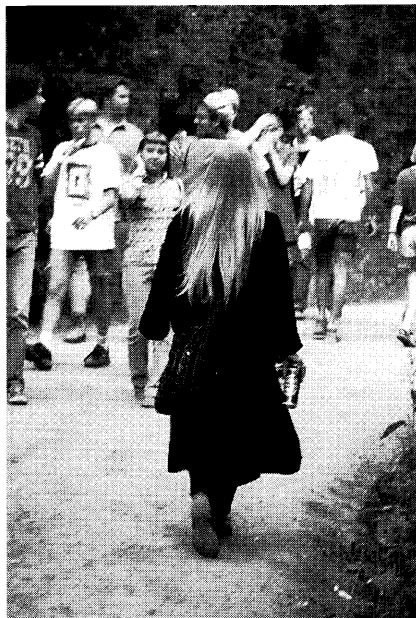
Ung och lysande

På Lollipopfestivalen utanför Stockholm i slutet av juli är medelåldern låg. Där är mängder av unga flickor som lyser av livsglädje, fantasifulla kläder, frisyrier och makeup. Det är många timmars arbete för flickorna innan de kan visa upp sig på festivalområdet.

– Vi har kommit hit för att det är bra stämning, mycket folk och bra band, säger Cecilia, Emma och Sara, alla 16 år, och från Umeå. Vi bor hos släktingar i Södertälje i stället för att tälta här, det är för jobbigt, fnissar de. Efter festivalen ska vi handla i Stockholm,

Petra Hjelm och Pija Niemi

Maria

Cecilia Roth, Emma Andersson och Sara Kajander

för första gången på egen hand i storstan.

"Är inte era föräldrar oroliga när ni är här på egen hand?"

– Nej, det är ju justa människor på festivaler och vi håller ihop, så det är ingen fara!

Kvinnosolidaritet

Stockholmstjejerna Emma, Sara och Ida har kommit till festivalen för att få höra så skilda artister som Bob Dylan och Robyn.

– Vi stödjer Robyn för principens skull, hon har blivit så taskigt behandlad. Vi tjejer måste ju hålla ihop! Och Bob Dylan bara måste man ju höra när man har chansen.

Festivalveteranerna Petra 21 år och Pija 22 år har en lite mer avvaktande inställning. De har varit på massor av festivaler under årens lopp och vet precis vad som gäller på de olika ställena. Vilka människor som kommer och vilken musik som spelas. Men det är Roskildefestivalen utanför Köpenhamn som gäller för dem, det är där den stora satsningen görs.

Sommarens höjdpunkt får kosta en hel del tycker de.

– Vi sätter sprätt på drygt 1500 på en vecka i Roskilde. Entrébiljetten kostar nästan 900 kronor och det kostar tågbiljetten också.

Mycket pengar när man pluggar. Petra läser mediakunskap på universitetet och Pija teaterkunskap. Bäst med Lollipopfestivalen är att man kan bo hemma tycker de.

Vi är för gamla för att tycka att det är kul att tälta och inte kunna duscha varje dag. Den här festivalen är ganska dåligt organiserad också. Det är för få toaletter och duschar, för få bussar och för många inställda band. Och så är det dyrt. En öl kostar 40 kronor, det är för mycket.

När det inte är festival är det caféliv och bio som gäller för alla tjejerna. Träffa vänner hemma eller på krogen, lyssna på musik är annat man gör.

Text: Anita Andersson-Stenfors

Bilder: Erik Stenfors

Det gällde seger eller nederlag för fascismen

"Solveig Hansson, sportigt klädd, med baskermössan på det korta, blonda håret, mötte jag ofta, även när hon bodde på Fleminggatan, längre upp, där gatan gränsade till Stadshagens sluttning. Från sitt rum, på bottenvåningen i nummer nittiotre, skulle hon lätt kunna komma undan, över gården, genom grannhusens utgångar, till Fridhemsgatan eller Arbetargatan, och alltid var detta kliv in i porten till partibyggnaden vid Kungsgatan, för att lämna manuskripten till trycket, som att gå i en fälla, och nästan hånfullt konstaterade hon att hon inte hade åkt fast den här gången heller. Vi visste, sedan vi erfarit att Steffelbauer, Emmerlich, Gloger och Grünberg den tionde januari hade dömts till döden, att också den svenska polisen skärpte sina ansträngningar att avslöja våra kontaktpunkter med den tyska underjordiska rörelsen."

Peter Weiss i Motståndets estetik. 3

Vi sitter hemma i Solveig och Gunnar Hanssons smakfulla våning i en av Stockholms södra förorter. Solveig, ungdomlig, vacker och välklädd som alltid, bjuder på en utsökt lunch och berättar om sin roll i motståndskampen mot Hitler, den del av kampen som fördes av tyska, illegala flyktingar i Stockholm.

– Det var precis så som Peter Weiss berättar, han var som du vet mycket noga med alla detaljer. Men jag var inte ensam om att ha det så där. Det var bra om man bodde i en lägenhet med två utgångar, så

man snabbt kunde komma undan om den svenska säkerhetspolisen, Hestapo, slog till. Den kallades inte Hestapo utan orsak, för den var mycket Hitlervänlig.

Det var under kriget. Solveig arbetade illegalt i Stockholm. Det var ett partiuppdrag i den internationella solidaritetens tjänst, säger hon. Så var det då, om man behövdes ställde man självklart upp när partiet kallade.

Politiskt medveten

Solveigs politiska engagemang startade redan i barndomen. Hon växte upp i ett kommunistiskt hem i Göteborg. En av hennes morbröder stupade i spanska inbördeskriget. Själv blev hon pionjär medan hon gick i skolan, sedan gick hon med i ungdomsrörelsen. Solveig var ordförande i Stockholmsdistriktet av SKU när hon övergick till att hjälpa tyska antifascister.

Men redan på 30-talet hade hon tillbringat en tid vid en Kominternskola i Moskva, där hon utbildades till radiotekniker, lärde sig morse, kodifiering och att bygga en radiosändare.

– Man kan kanske fråga sig vad det skulle vara bra för, säger Solveig eftertänksamt. Men man får inte glömma att på 30-talet och framåt rådde fascism i stora delar av Europa. Många kommunistiska partier kämpade i djup illegalitet. Tänk på Tyskland, Polen, Bulgarien, Ungern! Arbetarklassen och den progressiva delen av mänskligheten rustade sig för kamp mot militarism och krig, fattigdom och orättvisor. Den kommunistiska rörelsen var internationell, men det gick inte att upprätthålla konventionella förbindelser på grund av politiska förföljelser. Därför blev det nödvändigt att finna andra förbindelsevägar.

Hemlig radiostation

Solveig byggde en hemlig radiostation i Stockholm för att det skulle bli möjligt att upprätthålla förbindelser mellan de tyska illegala antifascisterna, som hade sökt tillflykt i Sverige, och det tyska kommunistpartiets ledning, som arbetade i Komintern i Moskva.

När Hitler förbjöd det tyska partiet, flyttade dess

Komintern: Kommunistiska internationalen, stiftad 1919, upplöst 1943. En sammanslutning av kommunistiska och vänstersocialistiska partier, med säte i Moskva.

SKU: Sveriges Kommunistiska Ungdomsförbund, föregångare till Kommunistisk Ungdom och Ung Vänster.

Herbert Wehner fick två års fängelse för konspiratorisk verksamhet. Han uteslöts ur det tyska kommunistpartiet. När han återvände till Tyskland 1946 blev han socialdemokrat, medlem i förbundsdagen och vice ordförande i SPD.

Richard Stahlmann, känd som Spanien-Richard, återvände efter kriget till Tyskland och fick viktiga uppgifter i DDR.

Forts på nästa sida

Solveig Hansson, 1940. Hon arbetade illegalt i Stockholm med att bygga upp en hemlig radiostation för att upprätthålla förbindelser med de tyska antifascisterna.

Bild: Maria Larsdotter

Solveig Hansson återser fängelset på Långholmen. I "tårtbitarna" rastades de intagna under uppsikt av en fångvaktare som satt i tornet i bakgrunden.

Forts från föregående sida

utlandsavdelning till Paris. Men i och med tyskarnas ockupation av Frankrike måste man hitta en annan uppehållsort. Det blev Stockholm. Men det politiska klimatet i Sverige med starka pronazistiska och tyskvänliga attityder bland annat inom rättsväsendet och polismakten, gjorde att avdelningen måste arbeta illegalt.

– På så sätt blev jag engagerad i arbetet, berättar Solveig.

Det var framförallt Herbert Wehner och Richard Stahlmann som Solveig hade till uppgift att bistå. Hon kände dem bara under täcknamn och de visste inte vad hon hette eller var hon bodde. Det gällde att organisera kost och logi för dem och att ha tillgång till flera lägenheter där sammankomster kunde äga rum. Det skulle förmedlas skriftligt material och tidningar och mycket annat.

Wehner arresterades

Solveig är full av beundran för de trofasta partikamrater som tog emot de tyska kamraterna i sina hem, trots trångboddhet och faran att något skulle gå snett. Det var förbjudet att hjälpa politiska personer som levde illegalt i Sverige.

– Jag levde alltid på helspänn de åren, säger Solveig. Och en dag gick det galet. Wehner arresterades och jag märkte att jag skuggades. Jag flyttade till kamrater som inte var indragna i min verksamhet. Men ibland behövde jag gå hem. Då var det bra med flera ingångar för att nå bostaden över gården. På långt håll såg jag Säpomännen, alltid minst två, vanka av och an på gatan i väntan på att jag skulle dyka upp. Jag kände igen dem på den karakteristiska klädseln – trenchcoat och slokhatt. Dessutom stod deras bensindrivna bil parkerad på gatan. Ett säkert kännetecken på Säpobilar. De slapp gengasen. Jag slank både in och ut ur lägenheten utan att bli upptäckt.

– Det tog en viss tid innan jag arresterades. Jag tröttnade på att bo borta och stannade hemma en lördagskväll. Tidigt på söndag morgon ringde det på dörren och jag fördes till polishuset. Säpo hade genom vissa kontakter fått veta att det skulle löna sig att hämta mig till förhör. Jag förnekade att jag var den som de var ute efter. Men när jag konfronterades med Wehner inför förhørsledarna, bekräftade han att det var jag som var hans kontaktperson.

Förhören pågick i veckor med hot och fula tricks.

Solveig var redan då gift med Gunnar Hansson, som hade varit förbundssekreterare i SKU men nu hade återgått till produktionen och arbetade som svarvare. Polisen pressade Solveig.

– De hotade med att se till att Gunnar blev avskedad från sitt arbete och att vi skulle förlora bostaden, om jag inte visade samarbetsvilja och angav mina medhjälpare.

Hon pressades att uppge var Richard Stahlmann höll hus. Gestapo visste att han fanns i Stockholm och ville ha honom utlämnad till Tyskland.

– Utan bostad blev vi, säger Solveig. Säpo förmådde den private husägaren att avhysa oss. Stahlmann fick de dock inte fatt på. Solveig angav varken honom eller någon annan av sina medarbetare. Han klarade sig och återvände efter krigets slut tillsammans med många tyska kamrater till sitt hemland, för att bygga ett nytt och fredligt Tyskland.

Nazisympatier

Åklagare Werner Ryhninger, som enligt Solveig hade tydliga nazisympatier, beslöt att väcka åtal. Solveig försvarades i rådhusrätten med bravur av advokaten Georg Branting, känd för sitt starka antifascistiska engagemang.

– Han försvarade mig så bra så jag var övertygad om att jag skulle frigges, säger Solveig, men det räckte inte. Domen löd på sex månaders fängelse för "olovlig verksamhet för främmande makt (Sovjetunionen) mot främmande makt (Tyskland)". Åklagaren Ryhninger var inte nöjd. Han överklagade, och hovrätten höjde straffet till nio månader.

– Men jag ångrar inget, säger Solveig. Det gällde seger eller nederlag för fascismen.

De nio månaderna satt Solveig av i kvinnofängelset i Växjö. Året var 1943. Det tog lång tid innan hon kunde förlåta Wehner att han tjallat på henne. Men nu tror hon sig veta hur han resonerade då.

– Jag var svensk medborgare, som det inte kunde gå särskilt illa för. Själv riskerade han att bli utvisad till Nazityskland för illegal politisk verksamhet och dömas till döden. Sådant hände vid den tiden.

Vad Solveig däremot aldrig kan förlåta honom var att han under rättegången redogjorde för hur Lotte Bischoff med hjälp av svenska sjömän smugglats till en tysk hamn för att ansluta sig till motståndsrörelsen i Tyskland. Det sveket beskrivs ingående i Motståndets estetik.

Wehners bekännelse ledde till att Gestapo med sina goda kontakter till Säpo fick upp spåret på Lotte i Tyskland. Men med tapperhet och klokhet undgick Lotte att falla i Gestapos klor. Stahlmanns adress kände Wehner inte till, de träffades alltid på ett tredje ställe.

Stora risker

–När jag ser tillbaka på den tiden så är jag än i dag stolt över att ingen av mina många medhjälpare blev tagen, jag är stolt över att vår radiostation aldrig pejldes in, jag är stolt över de svenska sjömän som under stora risker smugglade både kamrater och politiskt material in i Norge och Tyskland. Det stärkte den antifascistiska rörelsen i dess kamp.

– Många har frågat mig om jag inte var rädd, när jag höll på med allt detta. En sak var jag mycket rädd för under förhören, och det var radioförbindelserna. Men den frågan ställdes aldrig. Det hade Säpo uppenbarligen inte nys om.

Efterkrigstiden

Efter kriget blev Gunnar Hansson korrespondent för Sveriges Radio och Ny Dag, först i Prag i halvannat år, därefter i Warszawa. De flyttade tillbaka till Sverige för att sonen skulle få gå i skolan här.

Solveig gick med i Förbundet Sverige-DDR, och jobbade i tio år med Östersjöveckan i Rostock, där kvinnor från samtliga svenska kvinnoförbund och från alla Östersjöländerna träffades varje sommar.

Sen ett fyrtiotal år tillbaka är Solveig medlem i SKV-avdelningen Fyrklövern i Stockholm, där hon har engagerat sig flitigt sen dess. Fortfarande håller hon kontakten med sina vänner i Berlin, och det är SKV:s internationella profil som hon sätter mest pris på.

Aase Bang

OM FÖRINTELSEN

Om förintelsen
ska jag tiga
Mitt liv var märkt för döden

Jag befinner mig
just nu
på jordens vackraste gata
jag överdriver inte
det finns ingen diskussion om detta
upprepade jag
medan linden var beredd
att släppa ut sin själ
för min skull

Om förintelsen
ska jag tiga
just nu

Saida Malkoc-Trnka

Alla kvinnor uppsagda på Norrskensflamman

– bara medelålders män kvar

Norrskensflamman Information har genom sin personalpolitik, delvis i strid med de lagar och överenskommelser som gäller på arbetsmarknaden, förvandlats till en herrtidning. Dock har man annonserat efter gratis arbetskraft, helst kvinnlig.

För bara ett år sedan hade Norrskensflamman Information en kvinnlig redaktionschef och två unga kvinnliga reportrar samt en kvinnlig praktikant vid sidan av de tre män som nu fortfarande arbetar kvar

på tidningen tillsammans med den nyanställda manliga chefredaktören.

Tidningens kvinnliga redaktionschef hade på grund av tidningens dåliga ekonomi bara en anställning på 75%. Kring årsskiftet sade styrelsen för tidningen upp henne, utan saklig och laglig grund. Och anställde snabbt, innan nyval till styrelsen skulle ske, en heltidsanställd, medelålders man som chefredaktör. Han är dock inte heltid på redaktionen, vilket man hade kommit överens med Journalistförbundet om. Nu betalar tidningen ett årskort på SJ för att han ska kunna pendla mellan Stockholm och Göteborg.

Olaglig uppsägning

Eftersom uppsägningen av den tidigare redaktionschefen var olaglig omplacerade man, efter förhandlingar med Journalistförbundet, redaktionschefen till reporter och betalade skadestånd.

Så fort Vi Mänskors redaktionskommitté fick kännedom om uppsägningen av redaktionschefen skrev vi till styrelsen för Norrskensflamman Information om hur viktigt vi tycker det är med att det finns en oberoende dagstidning på vänsterkanten.

Och hur viktigt det är för trovärdigheten att denna lever som den lär och håller sig inom de regler som finns på arbetsmarknaden.

Två anställda män i styrelsen

Men trots att den dåvarande styrelsen leddes av en man som kallat sig socialist och nu också feminist så fullföljde man sitt beslut. Och den delvis nya styrelsen fick ta över en tidning med dålig ekonomi. Så dålig att man på försommaren beslutade att säga upp alla anställda, utom chefredaktören. Men så blev det inte till slut utan bara de tre kvinnorna "fick gå"...

Tilläggs kan att två av de anställda männen finns med i tidningsföreningens styrelse.

Detta är ett stort bakslag för kampen mot mediemonopolet och vänstern. Och frågan är om jag vill kalla mig feminist längre när det tycks ha gått inflation i ordet. Delägarna i Tidningsföreningen Norrskensflamman borde noga tänka igenom situationen och sedan handla.

Gunnel Atlestam

NORRSKENSFLAMMAN
information
Nr 26 OBEROENDE SOCIALISTISK NYHETSTIDNING 27 JUNI 1996
Pris 10 kr

Pessimismen

Vänsterpartiets 20-miljardspaket
Vänsterpartiet vill satsa en 20-miljardspaket för att minska arbetslösheten. Paketet innehåller stöd till kommunerna, särskilt avseende ungdomar i utbildningsförlopp, stöd för att skapa arbetsplatser, utbildningsstöd med mera.
Det innebär att istället för att vänsterpartiet skapa ett system med obligatorisk praktik som skulle ge cirka 5 000 nya lediga platser.
sidan 3

Gronn skattekommission
Norge tillsätter på fristad av riksdagen en utredningskommitté för att undersöka möjligheterna att införa en grön skatt. Kommissionen utredde och har kommit med förslag på hur man kan använda skattepolitiken för att stärka hållbara produktionsmetoder, produktivitet och innovationer.
Tidningen har också mycket att säga om de här årens utveckling för arbetsmarknaden och regeringens.
sidan 5

Privatisering ute i opinionen
DM-undersökning visar att svenskarna är en del positivt inställda till offentlig sektor. Fåstakt blir det en mer positiv inställning till offentlig verksamhet när det gäller i utbildningsområdet. Folket ser inte de negativa sidorna om en privatisering som en lösning på samhällsproblem. I praktiken innebär det att de valarna rent tekniskt sett går mot en.
sidan 6-7

Ljus i arbetslöshetsmörkret
Tillslagskraften är ett arbetsmarknadspolitiskt förslag som drivs av den funktionshindrade skolan i egen hand och utgår från hand-daglig idag har de plan för barnen frunda. Men det skulle betyda mycket för plaser. Mer än femta hundra stycken i år och vänta på att bli anställda.
sidan 8-9

Debatt sid 2
Imrikes sid 3
Utrikes sid 10
Kultur sid 12
Synpunkten sid 13
EU-sidorna sid 14

Tror han fortfarande på sysselsättningsunionen?
När Göran Persson kom hem efter toppmötet med de andra EU-ländernas premiärministrar och statschefer var han mycket pessimistisk om möjligheterna att förverkliga socialdemokraternas stora Europaprojekt, sysselsättningsunionen.
Det kan dröja till nästa sekel innan Sverige lyckas få stöd för förslagen om gemensam politik för fler jobb, sade Persson till TT.
Men Persson tror att de andra länderna tror eller senare kommer att stötta förslagen.
Det är ett tag till – på andra sidan EMU, fortsatte statsministern.
sidan 14

Vild midsommaräl sid 5

Norrskensflamman redaktion består nu bara av medelålders män. Den kvinnliga personalen sades upp p.g.a. ekonomiska bekymmer, men den nya manliga chefredaktören har fått årskort på SJ för att pendla mellan Göteborg och Stockholm.

Hallå hallå hallå, Aase Bang

Aase Bang, är ordförande i Svenska Kvinnors Vänsterförbund, ansvarig utgivare för Vi Mänskor och sedan februari i år suppleant i styrelsen för Norrskensflamman. Gunnel Atlestam frågar.

Hur kunde du acceptera uppsägningarna av alla kvinnliga reportrar?

– Jag har inte accepterat uppsägningarna och vet bara ryktesvägen att det är så. Men som suppleant har jag inte mycket inflytande. Tyvärr, hade jag inte möjlighet att vara med på det styrelsemöte då man fattade beslutet om uppsägning av all personal, jag fick kallelsen alldeles för sent. Och varför inte all personal sedan sades upp, utan bara kvinnorna vet jag faktiskt inte. Jag har inte lyckats få reda på det. Men kvinnorna lär vara de som är senast anställda.

Jag vill understryka att de kvinnliga medarbetarna inte hade några svårigheter med samarbetet med den kvinnliga redaktionschefen.

Jamen, du måste väl ha kunnat påverka lite även om du inte fysiskt har kunnat vara med på möten?

– Det var för att jag trodde att den nya styrelsen skulle kunna förbättra den oacceptabla situationen som den gamla styrelsen ställt till med som jag ställde upp som suppleant i styrelsen. Men det har inte blivit så. Jag var på ett första möte och ställde en del provocerande frågor och kände mig inte speciellt populär.

Norrskensflamman Information

är en oberoende socialistisk nyhetstidning som kommer ut en gång i veckan. Den ägs av Tidningsföreningen Norrskensflamman u.p.a. Årsstämma är det högsta beslutande organet. Årsstämma, ska enligt stadgarna, hållas varje år under andra kvartalet och då väljs en ny styrelse. Vem som helst kan bli andelsägare i Norrskensflamman Information. En andel kostar 50 kronor. Uppgift om antal andelsägare saknas. Tidningens upplaga är mellan 2.000 och 3.000. I statligt driftstöd får man ca 1,5 miljoner kronor per år.

Varför avgår du inte ur styrelsen när det har blivit så här?

– Kanske kommer jag att göra det. Jag har inte bestämt mig ännu. Ofta undrar jag vad jag har i styrelsen att göra för en tidningen med en personalpolitik och arbetsmiljö som inte bara kan få socialister och feminister att skämmas. Tidningen har på senare tid stått för en skrämmande dubbelmoral, bortsett från att den har blivit mycket sämre ur kvinnosynpunkt. Det är det gamla vanliga mönstret. Många män är fastlåsta i patriarkatets värderingar och män skyddar män. En av de manliga medarbetarna har t.ex. i årtal trakasserat sina arbetskamrater, men han får behålla jobbet. Hade viljan funnits skulle lagen om anställningsskydd ha satts ur spel i en sådan situation och facket hade säkerligen gett dispens för att behålla den kvinnliga fotografen. Det största misstaget man begått var att försöka avsätta den kvinnliga redaktionschefen mot alla regler och slösat pengar på en ny chefredaktör.

– Men samtidigt behöver vi en oberoende vänsterpress och jag vill arbeta för att den ska bli så bra som möjligt, men att sitta som suppleant i styrelsen för Norrskensflamman Information är kanske inte något bra sätt ...

Bara "Dallas-debattörer" kommer till tals i media

Vem vet vilket civilkurage som finns när vi inte har några kanaler i media som förmedlar det? Och finns det över huvudtaget någon med makt över media eller med intresse för media som är intresserad av det radikala kvinnoperspektivet, frågar sig Gunnel Atlestam efter att ha läst Västerpress debattskrift Makten över media.

Att det är nödvändigt för demokratin med en allsidig bevakning av skeenden i samhället är satt utom allt tvivel, och bevis finns t.ex. i Ingrid Segerstedt Wibergs bok om sin far Torgny Segerstedt, samt i filmen om Hamsun.

"Självcensuren är ofta farligare än censuren. Skälet är att den mentalt påtvingade självkontrollen är så svår att upptäcka. Den smyger sig in som en naturlig del i hela samhällskroppen. Censuren är däremot som regel möjlig att spåra, t.o.m. ibland helt synlig. När en artikel stoppas så märks det, men om orden aldrig sätts på pränt för att den som skriver avför dem redan på tankestadiet så kan ingen utomstående se skeendet. Och författaren kan lätt förtränga sin egen självcensur", skriver Jan Scherman sist i efterskriften Munkavarnas moderna historia till Ingrid Segerstedt-Wibergs bok Torgny Segerstedt – En dotters skildring.

Lika förutsägbart som en Dallas-serie

Journalisten Jan Scherman saknar i dagens mediavärld det mod mot opportunismen som Torgny Segerstedt som chefredaktör för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning hade under andra världskriget. I dag är rapporteringen i media förutsägbart. Han saknar dåtidens eftertänksamhet i nutidens nyhetssmaller och snabbproducerade åsikter med en debatterande elit "som återkommer som en ständig Dallas-serie med förutsägbara åsikter". Jan Scherman skriver att det numera är näringslivet som är rättesnöret, ett heligt påbud, för åsikterna i media. Han avslutar efterskriften med:

"Att inte säga något betyder inte att den som tiger undgår att ta ställning. Tystnaden är också ett ställningstagande, även om det inte syns och hörs. Den som inte säger något väljer anpassningen till

makten. I en vital demokrati blir den finaste formen av lojalitet den enskilde medborgarens understödda rätt och skyldighet att vara opponent och kritiker gentemot sina överordnade."

Men det gäller ju att veta vad man tar ställning till. Frågan ställs på sin spets i den nu aktuella filmen om Hamsun, den norske nobelpristagaren i litteratur som skrev artiklar mot England för Tyskland under andra världskriget, men "omedveten" om nazisternas krigsförbrytelser.

– Varför var det ingen som sa något? undrar Hamsun, i sitt försvarstal när han några år efter kriget ställdes inför rätta för landsförräderi. Självt var han näst intill döv och kunde inte höra på radio, bara läsa tidningarna – och de skrev ju inget sådant.

Makten över media

Med detta i åtanke känns sommarens extranummer av tidskriften Röd Press oerhört viktigt. Det är en liten debattbok med titeln Makten över media med inledningen:

"Att vänstern måste börja ta diskussionen om media på allvar /.../ I grund och botten är detta en fråga om demokrati. En levande demokrati förutsätter inte bara en formell fri opinionsbildning. Den förutsätter också en reell möjlighet till densamma."

I Makten över media redogör CH Hermansson för ägandeförhållandena inom media i Sverige idag. Ägarkoncentrationen av media fortsätter och man utvidgar sina domäner till nya medieområden, speciellt de stora mediejättarna som samtidigt hör till de stora inom finansvärlden. Internationaliseringen ökar genom utländska kapitalgruppers uppköp och etablering på den svenska marknaden. Finansiella hänsyn går alltmer före kulturella inom mediavärlden.

CH Hermansson skriver att det i detta läge är viktigt att de motkrafter som finns på marknaden såsom public service-kanalerna inom radio och TV, presstödet, litteraturstödet, biblioteken etc får ett sådant stöd av samhället att de verkligen kan fungera på det sätt som en demokratisk utveckling kräver.

Demokratisk tillgång till datanätverken

Lars Ilshammar skriver om IT som demokrati-

"Tystnaden är också ett ställningstagande"

redskap eller marknadsplats där han bl.a. ställer krav på demokratisk tillgång till de nya datanätverken och frågar om det finns någon som vill vara med och driva kraven på att få fason på informationssamhället.

Lars Ilshammar är också en av debattörerna som kommer till tals i kapitlet Ett samtal om makten över informationstekniken. Texten är ett utdrag från ett seminarium. DN-journalisten Ana Valdés kommer till tals på några rader i denna debatt, annars är Ung Vänsters ordförande Jenny Linddahl den enda kvinna som får sin röst hörd i debattboken och då med ett eget kapitel Bryt Ägarkoncentrationen! Hon tar bl.a. upp bilden av kvinnor i media i sitt inlägg. Hon förordar förbud mot ägarkoncentration och förordar ökad grad av selektivt presstöd.

"Vänsterdebattörerna" Karl-Erik Lagerlöf och Johan Ehrenberg uttalar sig om huruvida det behövs en dagstidning till vänster och vem som skulle äga den i så fall. Karl-Erik Lagerlöf anser att det vilar ett stort ansvar på miljöpartiet och vänsterpartiet att råda bot på den borgerliga dominansen inom dagspressen. "Det är farligt när halva befolkningen ställs utanför offentligheten; när några få familjer kan privatisera det offentliga rummet och möblera det ungefär som de vill." Johan Ehrenberg ser det som vansinne att starta ännu en partitidning. I stället vill han ha en radikal partipolitiskt oberoende dagstidning.

Intressant, men kvinnorna då?

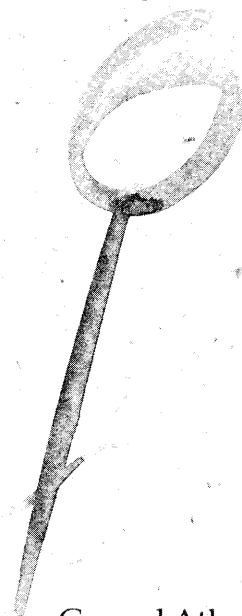
Artiklarna är intressanta men jag saknar det radikala kvinnoperspektivet. Det var inte utan anledning som Vänsterpartiet "tvingades" skriva in ordet feministiskt i partiprogrammet. Det borde vara naturligt att en socialistisk samhällssyn också inbegriper ett jämställt samhälle, men det patriarkaliska sättet att betrakta världen sitter djupare än många tror eller vill erkänna. Inom media gäller det nyhetsvärdering, vinkling, presentation, ägande och då även inom media till vänster.

När jag inför min bok om Internationella Kvinnodagens historia, *Arbete Bröd Fred*, läste igenom de snart 50 årgångarna av *Vi Män*skor, upptäckte jag en historisk skatt. En vinkling av skeenden i samhället i Sverige och världen som är svår att hitta någon annanstans – ett radikalt kvinnoperspektiv. Detta tål att tänka på i den fortsatta debatten om media. Det är en del av det medborgarperspektiv som är nödvändigt, för en demokrati, att det finns möjligheter att föra fram. Vem vet vilket civilkurage som finns när vi inte har någon mediekanal som förmedlar det. En handlingsplan behövs, snarast.

Gunnel Atlestam

ARBETE, BRÖD, FRED

Historien om 8 mars,
Internationella Kvinnodagen,
klasskamp och kvinnokamp

Gunnel Atlestam

När Gunnel Atlestam inför sin bok om Internationella Kvinnodagens historia, *Arbete Bröd Fred*, läste igenom de snart 50 årgångarna av *Vi Män*skor, upptäckte hon en historisk skatt. En vinkling av skeenden i samhället i Sverige och världen som är svår att hitta någon annanstans – ett radikalt kvinnoperspektiv. Detta tål att tänka på i den fortsatta debatten om media.

Källor:

Gunnel Atlestam,
Arbete Bröd Fred – Historien om 8 mars,
utgiven av Svenska Kvinnors Vänsterförbund
1996.

Ingrid Segerstedt Wiberg,
Torgny Segerstedt – En dotters skildring,
Carlssons förlag senaste upplagan 1995.

Extranummer av Röd Press,
Makten över media,
utgiven av Ung Vänster 1966.

Hamsun,
SF-film m.fl.
Regi: Jan Troell, 1996.

Skulle du kunna avvara två kronor?

"Ursäkta. Skulle du kunna avvara två kronor?" Den som frågar är en proper, medelålders kvinna. Hon har en eller annan hastigt frammumlad förklaring om "tappat nyckeln", "inbrott" eller vad det nu kan vara. Hon får sina två kronor och går vidare. Det är söndagseftermiddag, blek marssol och snålblåst runt hörnen på de gamla köpmanshusen vid spårvagnshållplatsen i centrala Göteborg. Kvinnan går över gatan, och strax ser jag henne närma sig ett yngre par. De skakar på huvudet, och kvinnan går vidare. Nästa person tar fram slantar ur fickan. Sedan kommer spårvagnen.

Just som jag stiger på, ser jag kvinnan undersöka papperskorgen invid väntkuren. Jag undrar, om hon ska finna något. Allt oftare har jag lagt märke till människor, som plockar tomglas och sopor ur stadens avfallsbehållare. Det är nu inte bara ett eller annat gammalt original, som det går rykten om att han i själva verket är miljonär, utan ungdomar i arbetsför ålder. En granne, som bor i ett hus med

gammaldags bakgård, där soptunor förvaras, säger att han om nätterna hör hur det skramlar. I mitt eget hus har inbrotten i förråd och garage blivit legio.

I Aten började tiggare bli ett inslag i gatubilden för tre – fyra år sedan. Tidigare var de ovanliga och kördes oftast bort. Nu ser man också förklädda tiggare, som uppträder som gatumusikanter. Det är åldriga män, försedda med ett instrument som de hörbart inte kan

hantera, som kommer till uteserveringarna eller står i gathörnen.

För ett par år sedan besökte jag vänner i Le Havre. Där kom en tiggare och ringde resolut på dörren. På de kalla januarigatorna satt kvinnor med spädbarn och sträckte ut handen mot de förbipasserande. På en av järnvägsstationerna i Paris hann jag inte stå mer än fem minuter, innan en ung man kom och erbjöd sitt sällskap. Åldersmässigt hade jag kunnat vara hans mor. Detta är för mig något nytt i Västeuropa. Också i Buenos Aires var tiggare, för bara ett tiotal år sedan, ovanligt. Naturligtvis fanns också då det dolda tiggeriet i form av vindruteputsning och försäljning i gathörnen, men den som gick runt vid restaurangborden och helt enkelt bad om pengar, blev bortkörd. Nu kan man också se människor sova på gatan, något som tidigare mest hör grannlandet Brasilien till.

I passkontrollbasen i världsmetropolen São Paulo, där affärsmän i miljonkontraktsklassen passerar, arbetar tjänstemän med stora stämplor, som ser ut att vara tillverkade för femtio år sedan. För varje pass måste kontrollanten lyfta stämpeln en halv meter upp i luften, för att låta den landa med en duns i papperen. I denna stad vet alla att berätta om någon som blivit rånad i sin bil under pistolhot, när de stannat för rött ljus (hur många gånger det verkligen har hänt, är oklart). Vid entréerna till de rikas hus finns vaktkurer, liknande ambassadernas, och vakterna är beväpnade. Att ringa polisen är erfarenhetsmässigt lönlöst. De underbetalda konstaplarna besvärar sig inte för ett vanligt, enkelt rån.

Här i São Paulo skulle jag härom året göra en demonstration och en föreställning tillsammans med brasilianska dramatiker. Jag hörde flera gånger, hur trevligt det var för mig, att mitt framträdande skulle äga rum i en mycket vacker universitetsbyggnad. Kvarteren runt universitetet var lovande nog med stora villor, omgivna av prunkande trädgårdar, dock med de sedvanliga beväpnade vakterna. Själva universitetsbyggnaden blev däremot en överraskning av annat slag. Den var uppförd av råaste tänkbara betong utan varje utsmyckning. I aulans scengolv fanns ett rejält hål, som vi uppträdande fick akta oss för att snubbla i. Allt gick ändå mycket bra, publiken var uppskattande, och lokal-TV var där

Bild: Ulla Gabrielson

Gatubarn i Brasilien

och filmade. Efteråt presenterades jag med en blomsteruppsats värdig en Hollywood-stjärna.

I slutet av februari i år kunde vi i Dagens Nyheter läsa om att den svenska staten förbereder moteld mot fuskare. Underrubriken var:

"Momsbedrägerierna kostar samhället lika mycket som utgifterna för universitet och högskolor". Samtidigt avskedas nu personal från universiteten på grund av hårda besparingskrav. Och detta trots att den svenska universitetsutbildningen påstås stå sig slätt i internationell jämförelse.

Vi behöver här inte ens gå in på diskussionen om nedskärningarna inom vården och kulturlivet. Efter vad det verkar, är fifflare och bedragare inte längre tvungna att fly till Rio som på Bogart-filmernas tid.

I Göteborg har de senaste åren postkontor och butiker för arbetskläder eller konst åt gemene man slagits igen. I lokalerna har i stället affärer för exklusiva möbler uppstått, där en stol kostar tusenlappar. Tydligt finns det tillräckligt många som har råd att handla där. Fallskärmarna har också duggat tätt på sistone. Historiskt har Göteborg räknats som den första staden i Sverige att införa en ordnad fattigvård, som det hette på den tiden. 1799 stadfäste Kungl. Maj:t ett "reglemente till arbetshus och fattigförsörjningsanstaltens förbättrande". Bakgrunden var, att stadens borgare hade blivit alltmer besvärade av det tilltagande tiggeriet. En kommitté hade bildats, bestående av stadens "mest celebra och representativa män", som fick i uppdrag att utarbeta "någon säker facon rörande tiggeriets hämmande här i Göteborg".

De hjälpbehövande skulle i första hand förses med arbete, och det inrättades olika lager- och arbetssalar, där de fattiga kunde få arbeta eller få material och verktyg för hemarbete. Man ordnade också med en arbetsförmedling, där de som ville ha tjänare, och de som ville ha arbete, kunde göra upp anställningsvillkor.

De styrande hade trott, att förtjänsten på fattigförsörjningsanstaltens verksamhet skulle ge tillräckliga medel för att hjälpa medellösa gamla och sjuka, men det visade sig att så inte alls blev fallet. Från början av 1800-talet fick i stället fattigvården rätt till skattemedel.

På 1950-talet fick fattigvården ett nytt namn och fick heta socialvård. Några år senare beskrevs denna förändring så här i en liten skrift om socialnämndens arbete: "Icke minst viktig var säkerligen den reform, som bestod i att namnet 'fattigvård' med allt vad därmed förbundits av forna tiders njugga understöd och inhumana behandlingsmetoder försvann." Man trodde då också, att socialvården fortsättningsvis

Bedragare behöver inte längre fly till Rio som på Bogart- filmernas tid

Bild: Gunnel Atlestam
Uteliggare av Joakim Stampe, på utställningen Station -96 på Göteborgs stadsbibliotek.

skulle få ägna sig åt det lilla "restklientel", som av olika skäl inte kunde tillgodogöra sig den moderna välfärden.

Fattig- och socialvården har aldrig någonsin inneburit en förändring av maktförhållandena i samhället. De rika förblev rika, medan de fattiga blev något mindre fattiga. Från 1980-talet började de rika bli allt rikare och de fattiga allt fler. Nu i slutet av det tjugonde seklet tvingas människor åter tigga på gatorna, sova i portar och rota i avfall. Samtidigt finns det ett utbud, som inte skådats i Sverige på nästan hundra år, av lyxvaror att lägga överflödspengar på. Härom julen såg jag i ett skyltfönster en designad strykbräda för ett pris av tretusen kronor!

Under tider av politiskt förtryck i Latinamerika protesterade vanligt folk genom att på ett visst klockslag öppna sina fönster eller gå ut på balkonger och gårdar och slå på kastruller. Det måste ha blivit en väldig orkester. Kanske vore det nu dags, att alla arbetslösa, underbetalda, utförsäkrade, socialbidragstagare, bortrationerade och uppsägningsvarslade satte igång med den sortens musik också i vårt lilla, nordliga land, och förhoppningsvis kunde konserten sprida sig över hela EU.

Christina Hagelthorn

Behöver kvinnorna ett eget museum?

Frågan om kvinnomuseer har något existensberättigande debatterades på Nordiska Museimässan i Göteborg. Fyra kvinnor framförde sina åsikter, tre mot och en för.

Agneta Lundström, chef på Livrustkammaren, sa Nej. Men hon sa Ja till annat. Kvinnoforskning till exempel, och att museerna ska ha sin grund i den. Ja till många tillfälliga utställningar om kvinnor. Hon tyckte att kvinnor behöver bli synliga, men inte genom att addera utan integrera!

Ann Augustin, initiativtagare till Bergslagen museum, var den enda i panelen som röstade JA. Hon tycker att kvinnomuseum inte har något egenvärde i sig, utan är uteslutande en metod för att lyfta fram hälften av befolkningen. Hon ville spetsa till frågan med: behöver vi kvinnokampen, kvinnoorganisationer, kvinnofolkshögskolor osv? Svaret blev givetvis att så länge vi lever efter patriarkala mönster måste kvinnor lyftas fram, inte adderas. Om vi inte gör det får vi skeva instrument till hur vi formar tillvaron. Kvinnomuseum kan bli en arena för debatt. För att minska faran för marginalisering kan man lyfta fram det sociala sammanhanget där också männen finns med. Som exempel gav hon en utställning om gruvhanteringen i Bergslagen med fokus på kvinnors arbeten.

Margita Björklund, kommunalråd i Göteborg, röstade Nej. Hennes argument var att allt i dag

bygger på att ha ett helhetsperspektiv och inte bara beskriva fragment. Hon tycker att man ska arbeta mer med de befintliga museerna med basutställningar som t.ex. utställningen om 14 kvinnliga konstnärer på Konstmuseet i Göteborg för några år sedan. Hon är rädd för att de "vanliga" museerna inte uppmärksammar kvinnor om man skapar kvinnomuseer. Det är bra att visa kvinnor som utmärkt sig och göra hela deras historia känd som t.ex. Jane Austen som är intressant just nu. Hon vill att museerna ska arbeta på ett brett plan med vad kvinnor betyder.

Annika Öhrner, som varit medarbetare i Kvinnovetenskaplig tidskrift, röstade Nej. Konstmuseer har låg procent av kvinnliga konstnärer i sina samlingar. Det kan tyda på att det behövs ett kvinnomuseum, men det går inte att ha biologiskt kön som utgångspunkt utan att formulera vad en kvinna är och vad ett kvinnomuseum är? Hon minns ett skräckexempel i USA där ett kvinnomuseum med rosamålad entré bekräftade en redan befintlig idé om vad det kvinnliga är.

Men museet i Skellefteå tycker hon är ett bra exempel på hur man kan gå vidare vidare med en redan existerande samling. Att förstärka det kvinnliga är rätt väg, tycker hon. Men vad är det för bild av det kvinnliga vi förstärker? I utställningsvärlden kan både kvinnor och män ställa ut i dag, menar hon, är det då riktigt att separera igen när kvinnor fått en plats i konsten. Det finns en risk att det är negativt för kvinnors kreativitet.

En kvinna från kvinnomuseet i Aarhus berättar att utställningar om kvinnor ökat i Danmark sedan museet kom till. Många vandringsutställningar från kvinnomuseet är eftertraktade i övriga landet.

Andra museer samlar inte på föremål om kvinnor, därför har ett kvinnomuseum en samlande och bevarande funktion. Kvinnor måste också ha någonstans att komma med sina föremål. Därför tycker hon att det är viktigt för hela Danmark att de existerar! Det är viktigt för kvinnors självkänsla och för kvinnobilden för kommande generationer. Det är ju kvinnor som mest använder kulturen och då vore det absurt om vi inte har ett kvinnomuseum, avslutar hon.

Lotta Wide

Bild: Gunnel Atlestam

Fotografen Monica Englands femtiotal ställs ut på Stadsmuseet i Göteborg.

Om pigdebatten – svar till Lena Malmgren

Du vill veta vad vi tycker, som läser Vi Mänkor, om det är förnedrande för din dotters kompis att städa för dig? Ställ frågan till dig själv, hur skulle du känna det om du som arbetslös präst tvingades tacka ja till femtio kronor i timmen för de gånger du får tillfälle att hålla predikan i kyrkan.

Yrket som städerska/städare är ju på intet sätt sämre än andra yrken, men just detta att man kan utnyttja

dem i en situation när landet har hög arbetslöshet, är inte bara förnedrande utan även kränkande för de arbetslösa.

Att våra skattemedel går till att subventionera de familjer som anställer städerskor/städare innebär ju att dessa själva, genom att betala skatt, subventionerar till desamma.

Sex timmars arbetsdag är ett måste om vi skall kunna få ett bättre och rättvisare samhälle för alla.

Britt Andersson

Skriv gärna och berätta vad du tycker: Vi Mänkor, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg.

Solidaritet är ett vackert ord

En gång jobbade jag som biträde på ett sjukhus. På ett fackmöte hade de maskinanställda på sjukhuset begärt att få gå över till Göteborgs Stads Verkstäder för där hade de högre lön. På sjukhuset hade maskinpersonalen samma lön som undersköterskorna. Saken diskuterades på mötet och jag blev rasande!

Jag skällde ut min stackars arbetskamrat och menade att han skulle kämpa med oss om att få högre lön eller lika hög som andra. Jag var övertygad om att alla skulle hålla med mig, men både ordföranden, en man, och de flesta medlemmarna tyckte att jag var en dålig kamrat som inte unnade mina manliga medarbetare en högre lön. Till sist reste sig mannen upp och sa: "Du kan väl visa solidaritet!"

Nu, 25 år senare, hör jag samma visa igen. Männen lämnar de fack som har kvinnolöner. Och facken accepterar. Var är de fack som kämpar för sina medlemmars rätt? Facken blir mer och mer en försäkring!

Gör vad som helst, bara du själv blir trygg, är deras motto. Lyd arbetsgivaren, kryp på knäna, bara du är trygg! Ledarna inom facken har alla en god försörjning, och goda avgångsvederlag. Hur det ska

gå för alla som snart blir utförsäkrade efter tre års arbetslöshet, vet ingen. Det är de som betalt styrelsens löner under sina arbetsår, men nu blir de utkastade i mörkret.

Det verkar, kamrater, som om vi måste börja om från början med våra fack. Men då får vi inte göra om samma dumheter igen.

Zaida Hagman

Studenter kräver att feminism tas på allvar

Valet vid Uppsala universitets studentkår är nu över. Rösterna är räknade och styrelsen bildad. I den ingår det nya partiet Feministlistan som tog hem hela 10 % av rösterna.

Feministlistans framgångar får ses som ett tecken på att studenterna är missnöjda med den bristande jämlikheten vid Uppsala universitet. Jämlikhetsarbetet har gått för långsamt, studenterna vill ha en förändring nu.

Med Feministlistans tre mandat i kårstyrelsen har nu förändringsprocessen kommit igång. Uppsala studentkår har utlyst en jämlikhetstjänst och blir därmed den första i Sverige med en renodlad jämlikhetstjänst.

Feministlistan gick till val på varvad lista – varannan herrarnas! Vi unga kvinnor och män inser att vi inte är jämställda och att det är hög tid att göra någonting åt detta tillsammans med andra feminister.

Ulrika Johnsen, Hans Lööf, Eva Ohlsson

Ord om Simone de Beauvoir

Tunga och seriösa ord följer hennes liv: Existensialism, feminism, Sartre, kommunism, o.s.v. Hon föddes 1908, dog 1986. Skrev Mandarinerna, En familjeflickas memoarer (självbiografi) – där skildrar hon sitt liv med Jean Paul Sartre, nobelpristagare 1964 för sin självbiografi Orden, kanske den bästa boken som jag har läst. Det andra könet är den viktigaste feministiska boken.

"En gång sade jag under ett samtal med Jeanson att man tolkade mina idéer bäst genom att radikalt närma dem till feminismen. Men jag blev kvar på ett teoretiskt plan: Jag förnekade absolut att det finns en kvinnlig natur. Nu anser jag att feminism är att slåss för rent kvinnliga krav parallellt med klasskampen och förklarar mig för feminist.

Nej, spelet är inte vunnit, i själva verket har vi knappast vunnit något sedan 1951. Den sociala revolutionen räcker inte för att lösa våra problem. Det är problem som angår lite mer än halva mänskligheten. Nu anser jag att de är väsentliga."

Ofta är man orättvis när man säger att hon levde i Sartres skugga

Den här åsikten publicerade hon i *Allt som allt*, hennes sista bok, och den gör henne aktuell i dag. Ofta är man orättvis när man säger att hon levde i Sartres skugga. Om man försöker ta bort hennes roll ur fransk, europeisk och världens litteratur och filosofi – då får vi något mycket, mycket fattigare.

Visst hade de, hon och Sartre, en intellektuell dialog, och det var nyttigt för båda, och för oss.

"Jag tittade, jag vidrörde, jag lärde känna världen i

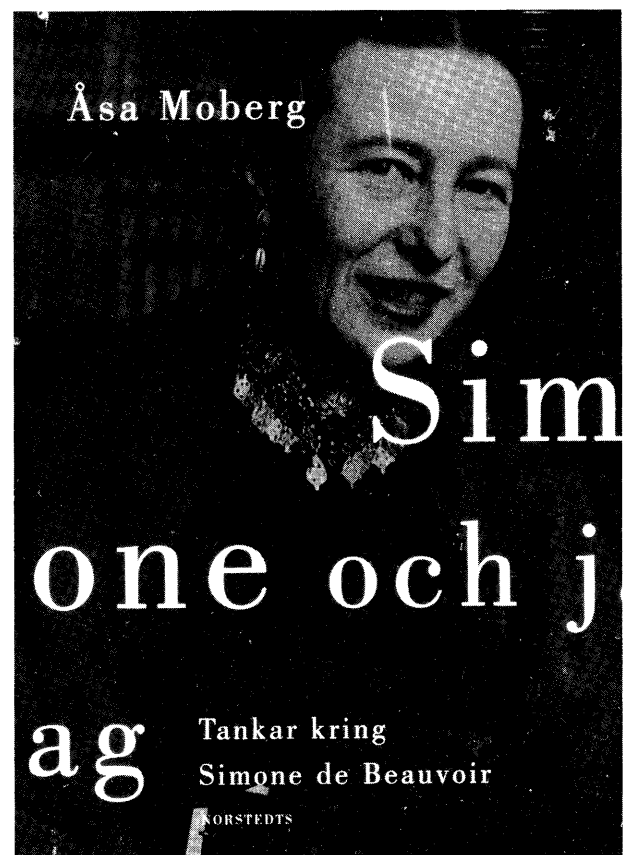
skydd" Så skrev hon i *En familjeflickas memoarer* redan 1958. Kritikerna anklagade henne inte för hennes författarskap, utan för hennes sätt att leva. Det var hennes synd: att hon skrev ifrån "skydd". Många ur intellektuella kretsar idag vill dra en parallell mellan hennes och sitt liv. Men det går inte så lätt. Några har skrivit att det var inte så svårt att bli Simone de Beauvoir. Med tanke på allt hon offrade, låter detta påstående löjligt. Att läsa Simone – det är att jobba, det kräver att man söker och söker mellan hundratals sidor som öppnar hundratals nya sidor.

Simone skapar inte ett bättre liv för oss utan tvingar oss att grubbla över läget. Hon levde ett privilegierat liv för att hon vågade skapa, redan de som vågar har ett privilegium, tycker jag.

Till Sverige kom 1994 postumt översatt memoardelen *Allt som allt*, beskrivning av hennes resor till Japan, Kina, Sovjet, Israel, Egypten, fakta och förklaringar, historien formad med en suverän stil.

Saida Malkoc-Trnka

Två skribenter och två sätt att förhålla sig till Simone de Beauvoir. Anita Andersson-Stenfors är kritisk mot de Beauvoir som förebild efter att ha läst Åsa Mobergs bok *Simone och jag*, medan Saida Malkoc-Trnka hyllar henne som en stor författare och den viktigaste för feminismen.

Två liv styrda av män

Grattis Åsa, det måste vara skönt att äntligen bli vuxen, frestas man att säga efter att ha läst boken Simone och jag av Åsa Moberg. Den kom ut på försommaren och är ganska annorlunda.

Som Åsa Moberg själv skriver: Som Åsa Moberg själv skriver: "Det här är en bok om en författare och en läsare. Författaren är Simone de Beavouir, läsaren är jag. Jag har använt mig själv som exempel för att visa hur litteratur kan ingripa i läsarens liv."

Både Åsa Moberg och Simone de Beavouir är intressanta personer för alla som är intresserade av feminism och kvinnliga skribenters liv. Åsa Moberg avslöjar i boken en hel del som inte är särskilt uppmuntrande om både sig själv och Simone de Beavouir, vilket är starkt gjort.

Det visar sig nämligen att båda skribenternas liv och arbeten har varit styrda av män. Män, som dessa kvinnor har haft sina livs stora kärleksförhållanden med. Att Simone de Beavouir hade en märklig relation med Jean Paul Sartre är väl tämligen välkänt, men Åsa Moberg presenterar en del nytt material.

Det är svårt för en svensk kvinna i dag att känna respekt för en mycket begåvad och välutbildad fransk kvinna, som underordnar sig och anpassar sig som Simone de Beavouir gjorde. Allt för husfridens skull, inte ens av ekonomiska orsaker.

Det stora snillet fick inte bli trampat på tårna av en mer begåvad och framgångsrik kvinnlig livspartner, är den känsla man får. Sådant är väl ganska vanligt än i dag, men framför allt var det säkert vanligt i Frankrike på 30-50-talet.

Men att dessutom acceptera ett liv utan barn och hem samt obefintligt sexualliv (Sartre hade i stället många olika unga älskarinnor) för förmånen att vara Sartres utvalda när det gällde arbetet och diskuterandet, förefaller vara ett mycket dåligt val av Simone de Beavouir.

Det är nog inte kvinnor som väljer att leva som en slags elitistisk, akademisk, manlig elit, som verkligen för feminismen framåt. Hur duktig en sådan kvinna än är, så blir hennes budskap ihåligt, när inte riktigt fram till det stora flertalet kvinnor. Det är kanske därför Simone de Beavouirs stora

arbeten inte har fått större betydelse än de har. Trots att de var epokgörande, många och intressanta.

När det gäller Åsa Moberg så avslöjar hon mycket om sitt märkliga privatliv. Det skulle vara enkelt att avfärda hennes avslöjanden med att det inte hör till hennes yrkesliv och därmed är ointressant för oss läsare. Men, tyvärr är det inte så.

När Åsa Moberg skriver om att hon flyttade hem till sin stora kärlek, som då var 34 år, när hon själv var 17 år, så avslöjar hon samtidigt att hon ersatte sina egna föräldrar med en man som styrde henne mer än vad någon tonårsförälder kan göra.

Under hela 23 års tid, ända tills mannen dog, styrde han Åsa Mobergs liv. Hur hon skulle se ut, var och hur hon skulle bo, hur skrivandet skulle gå till, vilka hon skulle umgås med och mycket mer, samtidigt som hans egen existens skulle vara nästintill hemlig.

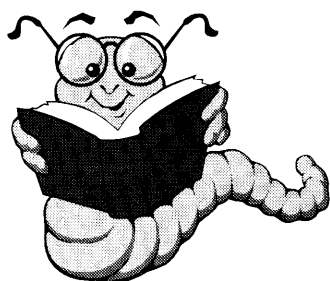
I konceptet ingick att Åsa Moberg utåt skulle framstå som den ständigt unga och frimodiga kvinnliga skribenten. Vilket också var Aftonbladets koncept när hon anställdes där som 20-årig kolumnist.

När Åsa Moberg var 17 år så var hon trött på gymnasiet och på sina föräldrar, framför allt mamman. De ville att hon skulle läsa böcker och utbilda sig. Det stod Åsa Moberg inte ut med, det märkliga var att hon kunde stå ut med att i stället bli styrd av en man och Aftonbladets ledning. Vi var ganska många som inte tyckte att Åsa Moberg var särskilt trovärdig som ung kolumnist. På något sätt var hennes texter för tillrättalagda. Nu har hon själv avslöjat varför.

I dag vid 47 års ålder är Åsa Moberg en lysande skribent, beläst och kunnig. Förhoppningsvis kommer hon fortsätta att skriva, men frågan är varför hon valde en så krånglig och komplicerad omväg för att bli det hon är idag. Är det omöjligt för kvinnor att gå raka vägen i dag också, eller är Simone de Beavouirs val på 20-talet i Frankrike och Åsa Mobergs val på 60-talet i Sverige fortfarande det som gäller, förblir den stora obesvarade frågan. Men läs *Simone och jag*, innan ni försöker besvara den frågan, för boken är bra.

Anita Andersson-Stenfors

**Åsa
Moberg
avslöjar
mycket om
både sig
själv och
Simone de
Beavouir**

Om böcker

.....

Alma Söderhjelm, Den flygande holländaren, Albert Bonniers förlag 1923

Ljusa sommarkvällar förknippar jag med gamla romaner. Inspirerad av TV-program och doktorsavhandling av Marja Engman om Alma Söderhjelm (Finlands första kvinnliga professor i historia, teater- och filmskribent, författare, kåsör, socitetsreporter och kulturpersonlighet) plockar jag fram romanen *Den flygande holländaren* utgiven 1923 från hyllorna. Romanen väckte många känslor när den kom ut: "Men nu är det så att man inte behöver vara mer än läskunnig för att förstå damen ifråga och hennes 'litterära' mer eller mindre självbiografiska, nyckelromaner. Författarinnan [...] är ett högst vulgärt svin och som sådant ett av de mest svinaktiga, man kan finna. Det är så det vänder sig i en när man läser denna sista roman, där det formligen stinker av perverst snusk ur varenda mening."

Ur Ny Tid
"Boken är en veritabel komposthög, författaren i grund och botten en rent af banalt enkel liten fruntimmersnatur."

Ur Tidningen Vidi
"... det krävdes sannerligen moraliskt mod och åtskilliga andra egenskaper därtill, för att behandla ett så ömtåligt problem på detta nyktert utredande och pläderande sätt ..."

Ur Göteborgs Aftonblad
Vad är det då som väcker dessa känslor? Jo, i boken förekommer lesbiska kvinnor, bisexuella män, kvinnor som vill kunna leva själva – utan en make, otrogna kvinnor. Barnlöshet diskuteras.

Huvudpersonen Irma flyttar, på sin mans inrådan, för en kort tid, från sin avlägsna ö där maken är chef för ett sågverk, till Stockholm för att gå på konstskola. Det är här hon förstår att det finns andra sätt att leva. Självt blir hon förälskad i en bisexuell man. Men återvänder till sin make, som sig bör.

Romanen är inte någon litterär höjdpunkt, men smårolig och ett intressant tidsdokument – därför värd att läsa.

GA

.....

Maria Axelsson, Åsa Falk-Brown, Elisabeth Cederblad, Annika Grundén och Majbritt Olsbo Vindsnäcken, Ark & Konst 1995

"... att bra manliga svenska författare publicerar sig för ofta och kvinnliga för sällan." Så skriver Göran Hägg. Ja, vilka chanser har då den som vill ge ut sin första bok? Hur svårt det är? Det kan vi ana. Hur som helst, här har vi en jättebra debutbok, gjord av fem mogna kvinnor. De tillhör skrivargruppen Vindsnäcken. Allt började på en skrivarkurs hösten -93.

Åsa Falk-Brown, född 1957, är mamma, maka, lärare, vän och poet, så står det i boken – och i livet.

"Att skriva har för mig blivit ett kärll av andrum där jag samlar mina tankar och försöker nå orden bortom gränsen, dit varken jag eller någon annan nått."

Hon skapar sina språkbilder genom egen upplevelse – därför bär dikterna skönheten. I boken

finns också hennes korta kärleksberättelse.

Maria Axelsson är född 1956, mentalskötare och undersköterska.

"Jag lever mitt liv med man och två små flickor i ett rött hus i en vildvuxen fruktträdgård mitt i Uddevalla. Jag har skrivit dagbok sedan jag lärde mig skriva och jag har ofta behov att skriva av mig tankar, känslor och upplevelser."

Hennes erfarenhet hjälper henne på väg mot litteraturen.

Maj-Britt Olsbo, född 1942, arkitekt. Hennes poesi är både mogen och vacker. Hon hittar svar på sina frågor, använder ord vettigt, och hennes dikt Havsbrus är för mig något alldeles speciellt. Idag när ett rim är symbol för gammalmodigt sätt att dikta, gjorde hon en underbar dikt med början i urtiden.

Annika Grundén är född 1959, uppväxt i Göteborg och sedan tretton år fiskarhustru och trebarnsmor på Käringön. Vardagslivet är material till dikt för henne.

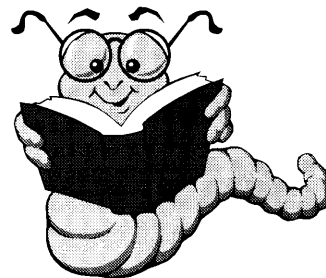
Elisabeth Cederblad, född 1967, skriver:

"Dom kommer ikapp mig - alla skärvor av jag som ströts och samtalats upp. Som i ett kalejdoskop gnistrar bitarna. I ständigt nya formationer när jag vrider och skakar kikaren av minnen. Varje nytt mönster är också jag. Vissa roliga, vissa genanta, andra smärtsamma och svåra att ta till sig. Igen."

Boken innehåller både poesi och prosa.

Den här boken är liksom en present. Kvinna eller snäcka, och sen när det kommer ett sandkorn i snäcken, då får vi en pärla. I

Om böcker

boken finns massor av pärlor. Så, läs den här boken!

Saida Malkoc-Trnka

.....

**Karin Lentz,
Med Råge Fyller,
Förlags AB Gondolin, 1996**

En del ger sig inte. En del författare måste skriva, trots den svåra kris som nu råder för seriösa författare i och med kommersialiseringen och industrialiseringen av det skrivna ordet. Karin Lentz är en av de författare som aldrig ger sig. Det är alltid spännande att öppna en ny bok av hennes hand, och se vilka vägar hennes motstånd mot de negativa makterna tar sig.

Hennes nya bok, åter en ganska tunn, men fullspäckad diktsamling heter *Med råge fyller*.

Det är en medelålders kvinnas återblick och uppgörelse med det liv som varit, där det mesta redan hänt. Samtidigt (är det) en blick framåt fylld av skepsis, men dock (även) förväntan. Dikterna (Boken) är uppdelad(e) i tre sviter. Den inleds med, kanske, en programförklaring:

"Satt du med händerna i sköten /gav jag bort mina/tog du hand om barn och hem/tog jag till flykten"

Den första sviten impressionistiska bilder heter Liv. Sällan ges konkret besked om vad som varit, men vi som varit där eller gått förbi känner ändå igen oss. Vi kvinnor som ville, kunde och vågade vad som helst, och så blev det ändå ... så litet av det. Kärleken brann och slocknade. Små misstag måste sonas livet ut.

I del två, Den lyssnande stenen, finns de smärtsamma erfaren-

heterna, ångern och ångesten, tillbakablickarna vid vägs ände.

Tredje och sista delen heter Vinge. I den kommer resignation och hopp trots allt. Den avklarade tiden när det värsta är över!

Karin Lentz har en förmåga att fånga orden i luften och sätta ner dem på rätt ställe. De bildar mönster på sidan, som i de tredimensionella bilderna i kvällstidningarnas söndagsbilagor. Först är det bara ord. Sedan ser du. Och du förstår inte att du inte sett det redan från början. En enkel prosaist erfar svindelkänslan.

Elisabeth Peterzén

.....

**Henning Mankell,
Comédia Infantil,
Ordfronts förlag 1995**

**Henning Mankell,
Den vita Lejoninnan,
Ordfronts förlag 1994**

**Selma Lagerlöf,
Jerusalem I och II,
Vårt hems förlag 1929**

Årets sommarläsning har för min del utgjorts av en blandad kompost. Jag bestämde mig för att ge upp mitt motstånd mot "inneförfattare". Nu skulle även jag bli en "Wallanderbeundrare" – dvs dags för Henning Mankell och kommissarie Wallander.

På säkra rekommendationer valde jag *Den vita lejoninnan*. En välskriven bra bok med intressanta miljöer och politiska händelser och en i allra högsta grad mänsklig hjälte. Detta till trots somnade jag utan svårigheter mitt i de mest rafflande scener. Boken får ändå högt betyg, eftersom det är den första deckare jag

läst ut! Nej – någon deckarentusiast blir jag nog aldrig. Däremot fann jag *Comédia Infantil* av samme författare oerhört fängslande.

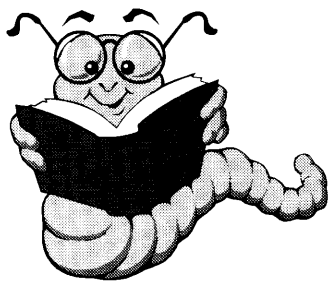
Boken handlar om Nelio – ett litet gatubarn i Afrika som äger en alldeles speciell klokhet och visdom. Det är en gripande berättelse om våld, om gatubarnens uppfinningsrikedom och inte minst om vilken betydelse teatern kan ha i människors liv, något som ligger författaren varmt om hjärtat.

Vi är några stycken som samlats kring Elin Wägners författarskap. Detta har fört oss vidare till andra kvinnliga författare och nu var turen kommen till Selma Lagerlöf – ett välkommet val för mig som har de flesta av hennes böcker olästa.

Inte trodde jag att jag skulle glömma tid och rum och sjunka ner i soffan med dessa böcker skrivna på lite ålderdomlig svenska, men det var precis vad som hände. Vilket språk, vilken berättarkonst! Just nu är Selma Lagerlöf högaktuell genom filmatiseringen av *Jerusalem*.

Det är en fascinerande historia om en religiös ledare som lyckas få ett stort antal personer att sälja allt de äger och lämna sin hembygd i Dalarna för att fara till Jerusalem och bosätta sig där. I en dramatisk skildring får vi följa Ingmarssönerna och de andra i byn i kampen om vad som är rätt och orätt. Stora svårigheter väntar dem som ger sig iväg. Väl framme i det heliga landet möts de av stor misstänksamhet trots att de lever gudfruktigt och hjälper andra människor.

Marianne Lindström

Om böcker

.....
Majgull Axelsson,
... och dom som inte har.
Tiden/Athena 1996

Jag möter en vän i postkän. Av någon anledning börjar vi prata om Majgull Axelssons senaste bok ... och dom som inte har. Det är kanske inte så konstigt. Jag är på posten för att ta ut 500 oväntade kronor. Hipp hurra! Medan jag köar, tänker jag på dem Majgull Axelsson skriver om i sin rapportbok från dagens Sverige. Jag tänker på dom som inte har. De som sålt allt de äger. De som inte längre har råd att ha telefon.

När jag läser boken så slår det mig gång på gång hur fort det kan gå. Hur fort man kan bli fattig i Sverige. Arbetslöshet, skilsmässa, missbruk och andra problem ... och så kan det vara kört. Och i dagens samhälle med allt glesare skyddsnät så kan det gå fort. Väldigt fort ...

Majgull Axelsson berättar bl.a. om Kerstin som för tio år sedan hade jobb, man, två friska söner. Familjen bodde i en fyrarummare. De hade bil, tv och kaffeservisen Måsen. I dag bor Kerstin ensam i ett källarkryp.

I boken möter jag flera människooften som liknar Kers- tins. Efter att ha läst den kan nog ingen säga "dom här människor- na får skylla sig själva".

Majgull Axelsson presenterar också siffror och statistik som visar hur fattigdomen breder ut sig i Sverige. Jag försöker lära mig åtminstone några sifferupp- gifter. Kan vara bra att ha nästa gång jag möter någon som säger att folk bara klagar i onödan ...

Efter att ha läst om Kerstin,

Emma, Anna och Gunilla och alla de andra får jag också ta del av deras styrka mitt i eländet. Med ett belåtet leende kan dom konstatera att frysen just sålts och att ett gammalt bord gav 200 kronor. Dom är överlevare mitt i krisen.

Men varför ska folk behöva ha det så här i Sverige idag, tänker jag när jag lägger ifrån mig boken.

Inger Karlsson
.....
Gunilla Carstensen,
Stipendiehandbok för kvinnor
Brombergs förlag, 1994

"Understöd till kvinnor, inom Karlstad kommun, som sett bättre dagar." Ansökningarna måste bli många till Emma Dyrssens minnesfond. Arbetslösheten bland kvinnor ökar ständigt liksom egenavgifter och avgifter för samhällstjänster, dessutom kommer troligen socialbidragen att minska – alltså allt fler kvinnor i Karlstad har sett bättre dagar.

Annars är det mest pensionerade lärarinnor och prästänkor som kan räkna med ekonomiskt tillskott från någon stipendiefond. Och bor man i Vadstena ligger man särskilt bra till.

Jag har under en sommardag plöjt igenom *Stipendiehandbok för kvinnor*. Tyvärr hittade jag inget för mig. Jag får vänta tills jag blir änka efter min man, möbelsnickaren, för näst efter präst- ankorna är nog änkor till hantverkare de som har störst chans att få ett litet penningtillskott.

De stipendier jag hittar i hand- boken har inte hängt med utveck- lingen; målgrupper och värde- ringar passar inte riktigt in i da- gens samhälle. Men är det inte

dags snart att de allt fler mycket rika i Sverige stiftar en liten sti- pendiefond till de alltför fattiga kvinnorna som arbetat inom offentlig sektor t.ex. Eller till kvinnliga journalister över 40 år utan fast anställning – det skulle passa mig utmärkt.

Men kanske får jag istället lära mig att knyppla och flytta till Fivelstad socken i Motala kom- mun – då har jag i alla fall chans till ett litet bidrag och kon- kurrensen är troligen inte så hård.

Endast fattiga, ogifta eller änkor, gudfruktiga och med klan- derfritt leverne göra sig besvär att läsa stipendiehandboken, men för dem kan den vara en liten guldgruva.

GA
.....
Viveka Lärn Sundvall,
Så länge solrosorna blommar
Wahlström och Widstrands
förlag 1995

Detta är en fascinerande berättelse om människor som inte lever det där alldeles "van- liga" livet, men med de vanliga ingredienserna som nyfikenhet, upptäckarlust, intresse, värme, förståelse, förälskelse, gemen- skap och djup samhörighet. Det handlar om en man och en kvin- na med olika livserfarenhet. De kommer från olika kulturer och har olika klassbakgrund men också en gemensam nämnare, deras fäder var nära vänner. Författaren gör en spännande historia av detta stoff, så det blir en berättelse med många bottnar i en originell ram.

Viveka Lärn Sundvall är en god författare också i vuxengeneren.

Birgitta Nilsson

Vem har sagt vad?

Para ihop de "bevingade orden" med sin upphovskvinna. Skriv ner vilka siffror och bokstäver som hör ihop och skicka svaret till Vi Mänkor, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg senast den 10 november. Skriv också om du vill ha en prenumeration på Vi Mänkor i pris, och till vem vi ska skicka den om du vill ge bort den, eller om du hellre vill ha boken Arbete, Bröd, Fred - Historien om Internationella Kvinnodagen av Gunnel Atlestam.

1. Du sökte en kvinna
och fann en själ -
du är besviken
2. Oh, forna tiders kvinnor!
Att tala om er är som att tala om himmelriket,
idell skönheter voren I, idell ljus.
3. Det finns män som äro lika mycket kvinnor som
sina mödrar, och kvinnor som äro lika mycket
män som sina fäder, ty själen har intet kön.
4. Folk kallar mig feminist bara för jag ger uttryck
för känslor som skiljer mig från en dörrmatta eller
ett fnask.

5. Kvinnans hela väsen är en hemlighet som bör bevaras.

6. Kvinnor har inte klart för sig hur mycket män hatar dem.

7. Man föds inte till kvinna, man blir det.

8. Om du vill ha någonting sagt i politiken, be en man.

Om du vill ha någonting gjort, be en kvinna.

- A. Karen Blixen
- B. Simone de Beauvoir
- C. Edith Södergran
- D. Margret Thatcher
- E. Germaine Greer
- F. Rebecca West
- G. Drottning Kristina
- H. Selma Lagerlöf

Grattis!

Agneta Berglund i Skellefteå vann en prenumeration!

Rätt rad: D,A,G,E,I,B,H,F,J,C.

**KVINNO-
MÄRKET.**

Cecilia Höggström
: 96

Frågan är om
kvinnoprofessorer
bevisar att
kvinnor behöver
särbehandlas...

- eller bara att samhället inte
kan påverka de värderingar
som råder vid tillsättning
av professorer?

Recept

Knytkalas

Knytkalas – varför inte? Om kassan och orken är skral och man är sugen på att umgås – då delar vi på kostnad och arbete, och har trevligt samtidigt. Här följer några rätter, där ingredienserna kan tagas med tillagade och allt "knyts ihop" till en färdig rätt och lagas klar i ugnen.

Medan vi väntar på att maten blir klar, förfriskar vi oss med en Bål (blir ca 2 ¼ liter): 2 flaskor (å 75 cl) enkelt rödvin eller alkoholfritt vin, 2 apelsiner, 2 citroner, ca 6 dl fruktsoda eller bordsvatten med lime eller citron.

Borsta apelsiner och citroner väl i varmt vatten och skär i tunna skivor, tag bort kärnorna. Lägg skivorna i en skål och häll över vinet, låt dra några timmar. Blanda i isbitar och fruktsoda eller bordsvatten strax före serveringen.

Kalaskassler 4 portioner

2 dl ris (eller 4 portioner enligt förpackningen) kokas enligt anvisning. 1 knippe persilja och 1 knippe gräslök hackas och blandas med det kokta riset i en ugnssäker form. 400 g kassler skärs benfri och i ½ cm tjocka skivor. 150 g ost hyvlas. Lägg kasslerskivorna i rad ovanpå riset, med ost mellan varje skiva.

Paprikasås:

1-2 röda paprikor
2 msk margarin
1 tsk paprikapulver
2 msk vetemjöl
4 dl buljong
½ msk pressad citron
½ dl grädde
2 krm salt
peppar
Skölj, kärna ur och strimla paprikan. Fräs den med margarin och

paprikapulver i en kastrull. Strö över mjölet och späd med buljong och grädde. Låt koka 3-5 minuter. Smaka av med citron, salt och peppar.

Häll såsen över kasslern i formen och gratinera i 225° mitt i ugnen ca 15-20 minuter.

Barbros portionsknyten

Här kan var och en ha med sitt/sina knyten och laga färdigt i ugnen eller på grillen på värdstället.

På ett smörat al-folieark läggs följande ingredienser: Tunt skivad, rå potatis, lök (skivad eller hackad), kassler – strimlad, ½ tomat – skivad samt lite salt och peppar. Samla ihop folien och gör ett knyte. På plåt i ugnen, 225° ca 20-30 minuter – tills potatisen är mjuk.

Sås:

1 äggula
2-3 msk olivolja
1 tsk fransk senap
1 msk citronsaft
½ dl hackad persilja
1 tsk blandade örter kryddor t.ex. italiensk salladskrydda
2 dl lätt creme fraiche
2 pressade vitlöksklyftor
peppar (salt)

Lägg gulan i en skål. Rör i oljan droppvis under kraftig vispning. Rör i resten av ingredienserna och smaka av med peppar och ev. salt. (Såsen är även god till patéer, grillat m.m.)

Korv i ugn med vitlökssmak

400-500 g falukorv
8-10 medelstora potatisar (ca ¾ - 1kg)
½ tsk salt
1 msk margarin
1 burk (ca 400 g) hela eller

krossade tomater eller motsvarande färska

2 skivor dagsgammalt, vitt bröd
1-2 klyftor vitlök

1 dl hackad persilja

riven ost

ugnsvärme 200°

Skala, skiva och koka upp potatisen i lättsaltat vatten. Häll av vattnet. Blanda potatisen försiktigt med salt och fett i kastrullen – häll ut detta på ett ugnssäkert fat. Sätt in mitt i ugnen ca 15 minuter. Drag skinnet av korven och skär i skivor. Lägg dem och tomaterna – med spadet – på potatisen. Blanda det smulade brödet med vitlök och persilja. Strö över detta + riven ost. Åter in i ugnen ca 15 minuter eller tills potatisen är mjuk och rätten fått fin färg.

Alla rätterna kompletteras med lämplig sallad.

Varma bananer

i mikrovågs- eller vanlig ugn (225°), 4 portioner

1 dl drickfärdig apelsinjuice

2 msk margarin

½ dl farinsocker

½ tsk kanel

Blanda detta i rund form, värm i mikron under lock, full effekt, 2-3 minuter, eller i vanlig ugn tills margarinet har smält och det kokar.

2-3 stora, halvmogna bananer – skala, dela och klyv dem, lägg dem i formen och ös över såsen. Värm i mikron under lock tills allt är genomvarmt – full effekt 2-3 minuter, eller i vanlig ugn ca 10 minuter. Serveras med glass eller iskall, vispad grädde.

Smaklig måltid!

Gunnel Wide

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

SKV är ett partipolitiskt obundet förbund som vill verka för
–fred i hela världen
–fullständig likställighet mellan kvinnor och män
–ett samhälle där alla barn kan känna trygghet och har lika värde
–att skydda vår egen tids miljö och framtidens
–solidaritet mellan folken och en värld fri från varje form av politiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt förtryck.

Föreningen har lokalavdelningar över hela landet. För ytterligare information kontakta expeditionen i Göteborg eller Stockholm.

Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
Tisdag och Torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
Måndag till Fredag 10.00-15.00

Medlemsavgiften är 150 kronor per år
Postgiro: 50 50 95-0
Insamlingskonto till internationella solidaritetsprojekt:
5 13 23-4

Feminiseringen av fattigdomen blir bara värre

Jämställdhet med respekt för skillnaden var det tänkvärda mottot för vårt portugisiska systerförbunds kongress i maj, den 5:e under dess 28-åriga existens. MDM (Movimento Democrático de Mulheres) har en kortare historia än SKV, men tycks ha desto högre status i samhället.

TV bevakade kongressen, premiärminister Antonio Gutiérrez skickade en personlig representant och Lissabons manlige borgmästare inviterade till flott buffé på lördagskvällen. Kommunistpartiet, miljöpartiet och fackliga organisationer var också företrädare.

Bland de utländska gästerna – och som enda representanter för den icke-latinska världen – fanns vi två SKVare, Aase Bang och jag själv.

Tolkning förekom endast till franska i någons öra (oftast KDV-ordföranden Sylvie Jans). Engelska var ett okänt språk i detta exotiska EU-land. Yviga, flammande appelltal och revolutionära sånger bidrog också till att man kände sig förflyttad betydligt längre bort, i tid och rum.

Den 25 april – en lyckodag
Portugiserna själva refererar gärna nostalgiskt till 25 april. Därmed menas revolutionen och kolonialkrigens slut 1974.

– Den lyckligaste tiden i mitt liv, sa en av delegaterna i en mötespaus.

Hon påminde oss om att

svenska volontärer deltagit i jordbruksarbete på de då kollektiviserade storgodsen i Alentejo. Ett annat vittnesbörd om svenska insatser i Portugal gav en nyfunnen väninna, som berättade att hon jobbat på ett svenskt textilföretag, Eiser – det lade ner verksamheten efter fascismens fall.

Det berömda året 1974 infördes ett minimilönesystem. 660 kr/mån innebar att många fick fördubblad lön mot tidigare.

Arbetsrätten försämras

Nu har minimilönens köpkraft försämrats. 32 procent av befolkningen ligger under fattigdomsgränsen. Som överallt annars är det fråga om en feminisering av fattigdomen.

En feminisering av arbete, särskilt lågavlönat, skulle man också kunna säga. Samtidigt som landet har lägst löner, längst arbetstid och sämst arbetslöshetsförsäkring inom EU, ligger det högt på listan över kvinnlig förvärvsfrekvens (44 procent). 40 procent av universitetslärarna på assistentnivå är kvinnor – men bara 8 procent av professorerna.

Nu föreligger ett regeringsförslag om att lagstadga om flextid på jobbet. Men det är inte vad vi menar med flextid. Arbetsgivaren ska fritt få bestämma över arbetstider, vilket kan innebära nattskift och övertid, dessutom "kvackande" på olika uppgifter och osäkra anställningsförhållanden. Många indignerade röster höjdes på kongressen mot dessa försämringar i arbetsrätten, som lät förunderligt välbekanta för oss.

Forts på nästa sida

Forts från föregående sida

Portugisiskor – särartsfeminister

MDM kräver deltagande i den översyn av konstitutionen som nyss inletts. En förändring av valsystemet skulle urholka de folkvaldas makt och ge kvinnor ännu mindre inflytande. De ser sina rättigheter hotade genom ett förslag att minska statens makt på det sociala området. Tongångarna är desamma som hos våra makthavare, sannolikt med samma ursprung i Bryssel.

Slagordet "respekt för skillnaden" vill jag gärna uppfatta som ett motstånd mot EU:s försök till strömlinjeformning av olika kulturer i Europa. Det är förmodligen en övertolkning. Men det är intressant nog att portugisiska kvinnor så tydligt erkänner sin "särartsfeminism".

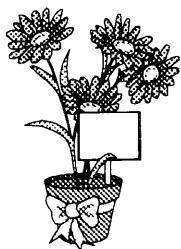
Att kvinnor och män definierar livskvalitet olika är ingen hemlighet för dem. Fler grönområden, fler poliser för att garantera säkerheten på gatorna och bättre allmänna kommunikationer är exempel på prioriterade kvinnliga behov. Särskilt sympatiskt fann jag deras krav på lägre pensionsålder för kvinnor. Och det portugisiska ordet för pension: Reforma ...

Agneta Stenström

Aase Bang i mitten, flankerad av Ana María, Idalina, Analía och Luisa.

Eva Danielsson – 85 år –

Grattis!

Eva Danielsson
har hyllats med gåvor
till Vi Mänskor
av vänner och organisationer

KVINNORS ARBETSMARKNAD

Den 21 augusti -96 hölls ett idé- och kunskapsseminarium i Stockholm om kvinnors nuvarande och framtida arbetsmarknad.

Över 500 kvinnor hade hörsammat kallelsen, för alla är vi mycket nyfikna på hur regeringen skall kunna minska arbetslösheten. Inledningsanförandet av Margareta Winberg innehöll vissa löften som skulle ventileras senare under dagen, när vet jag inte.

Men hon ville att vi skulle vara uppmärksamma på att könsförakt av kvinnor återigen har blossat upp i media. Små pikar som vi trodde var borta för evigt i debatten, såsom påpekandet om talarens bröst eller utseende i största allmänhet. Kampen mot detta måste pågå.

Wanja Lundby-Wedin talade om LO:s kamp för de svaga i fackföreningsrörelsen under rubriken Kvinnors framtida arbetsmarknad - en facklig utmaning. Att så många kvinnor i Sverige har arbetat beror på att facken är så starka och har kunnat kämpa för kvinnornas villkor, menade hon. Hon visade statistik på hur illa det ligger till med löner och arbetstider för kvinnor inom LO. Som åhörare blir man lite konfunderad. Någon lösning kom hon inte med, subventionerad piga tyckte hon inte att vi skall ha i Sverige.

Deltid påstod hon att kvinnorna hade valt själva, då de ville vara hemma när barnen var små. Men hon var medveten om att arbetsgivarna numera bara erbjöd deltidsarbeten.

- Vi måste se över lagförslaget om A-kassa contra deltid, sa hon.

Hon ville även förbjuda stat och landsting att avskeda fler personer.

Utbildning är det förlösande ordet numera. Av ett inlägg från Agneta Stark framkom att när det gäller utbildning får männen förtur. Män kan utbildas till elva olika sorters bilförare, men för undersköterskor och kontorister finns bara en utbildning. Vid diskussion med föredragshållarna kom det bl.a. upp att militära officerare har erbjudits jobb som lärare, vilket inte sjuksköterskor, undersköterskor eller andra kompetenta personer har fått.

Vi fick sedan olika råd av folk som hade forskat om ekonomi, Kooperation, och andra arbetsmarknadsutbildningar, men tyvärr inget revolutionerande råd. Alla var övertygade om att de jobb som kvinnor nu utför inte bara kan försvinna. De behövs.

Flera avkopplande inslag av kulturarbetare blandades i seminariet, som hölls en av Stockholms hetaste dagar, 32 grader Celsius.

Zaida Hagman

Jakten på prenumeranter – tävlingen snart över!

Värva en prenumerant och vinn en veckas vistelse i den underbara stugan med plats för sex personer i Gesunda i Dalarna. Fantastiskt ställe för skidåkning, bärplockning, bad i Siljan m.m. – alltså på årets alla årstider.

För varje prenumerant du värvar får du en vinstchans. Förutom stugvistelsen har du chans att vinna bokpriser. Tävlingen pågår till 1 oktober.

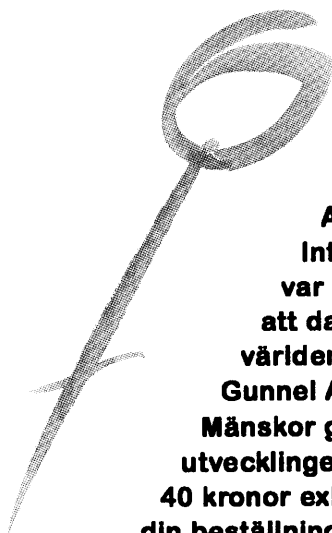
Så här går tävlingen till:
Skriv eller ring till oss 031-14 40 28, 42 28 94 eller 08-640 92 05 och meddela ditt namn och vem du har värvat. Så fort din kamrat har betalat prenumerationsavgiften får du en bekräftelse på att du deltar i tävlingen.

Alternativt kan den som ska prenumerera sätta in 140 kronor på postgiro 90 24-1 och skriva på inbetalningstalongen vem som har värvat.

Om du ger bort en prenumeration som gåva berättigar det också till att delta i tävlingen.

Vill du vara säker på att få komma till Gesundastugan kan du hyra den. Kontakta SKV:s expedition tel 031-14 40 28. Hyran är 1.250 kronor/vecka för SKV-medlemmar, 1.500 för övriga.

Arbete, Bröd, Fred

Historien om Internationella Kvinnodagen

Arbete, Bröd, Fred har varit centrala krav på Internationella Kvinnodagen i 85 år, men det var kravet på rösträtt som är upprinnelsen till att dagen manifesteras i stort sett över hela världen i dag.

Gunnel Atlestad, journalist och redaktör för Vi Män skor ger en beskrivning av bakgrunden och utvecklingen av kvinnornas kampdag – på gott och ont. 40 kronor exkl. porto. Använd kupongen nedan eller faxa din beställning, 031-14 40 28.

JA – jag vill gärna prenumerera på Vi Män skor – pg 90 24 - 1

- ☐ Helår 4 nr 140 kr
- ☐ Gåvoprenumeration 140 kr
- ☐ Stödprenumeration 200 kr
- ☐ Jag vill veta mer om Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)
- ☐ Jag vill bli medlem i Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)
- ☐ Arbete, Bröd, Fred 40 kr exkl porto

Räkning till:

Gåva till:

Namn.....

Adress.....

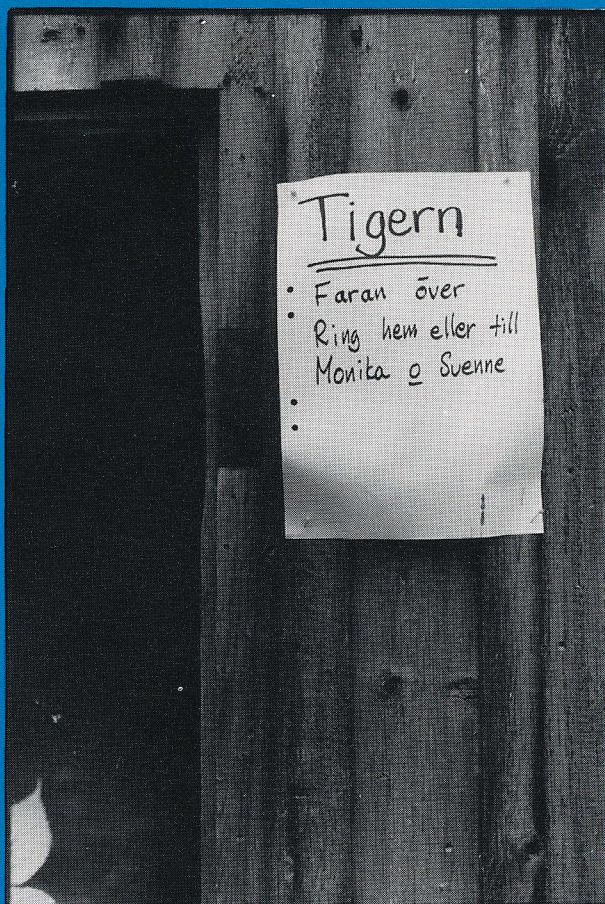
Postadress.....

Telefon.....

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv
eftersändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

I nästa nummer: kärlek

Här hittar du Vi Mänskor:

Göteborg: Alternativ Handel, Aniara, Frölunda Kulturhus, Haga Bokcafé, Pressbutiken, Pusterviksteatern, Röda rummet. **Gävle:** Alternativboden Lyktan. **Jönköping:** Bokcaféet i Jönköping. **Kalmar:** Bokcafé Arbetarkultur. **Karlstad:** Bokcafé. **Lund:** Tidskriftsbutiken. **Stockholm:** Kvinnobokhandeln Medusa, Ströms Tobakshandel. **Södertälje:** Mediett. **Uppsala:** Röda Rummet, Uppsala Bokcafé, Wahlbergs Tidningar och Tobaks AB.

Vi Mänskor